

Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlar

Inventions Made in Higher Education Institutions

Sema Aydın^{1*}

* Sorumlu yazar

Corresponding author

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye
Asst. Prof. Dr., Yıldız Technical University, Turkey

aydinsema@yahoo.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-1233-5508>

Makale geliş tarihi / First received : 21.03.2022

Makale kabul tarihi / Accepted : 02.06.2022

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadır:

- 1- Makalede etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur. Teorik bir çerçevede konu incelenmektedir.
- 2- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 21%

Atf bilgisi / Citation:

Aydın, S. (2022). Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 605-639.

ÖZ

Sınai Mülkiyet Kanunu ile yükseköğretim kurumlarında mevcut buluş potansiyelinin ortaya çıkarılması ve ekonomiye kazandırılması için bilimsel araştırma ve çalışmalar sonucu ortaya çıkan buluşlar üzerinde yükseköğretim kurumuna hak sahipliği talebinde bulunma imkanı verilmiştir. Buluş potansiyeli en yüksek kurumlardan biri olan yükseköğretim kurumlarında hak sahipliği konusunun çözümü, buluş sahibi ve yükseköğretim kurumu açısından önemlidir. Mevcut buluşların patent sürecine dahil edilmesi ve ticarileştirilmesi ile ülke ekonomisi ve toplum yarar sağlar. Patent hakkının korunması, ülke içinde ekonomik büyümeyi beraberinde getirerek, teknoloji üretimi ile transferine uygun zemin hazırlar. Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluş üzerinde hak sahipliğinin belirlenmesi, başvuru ve bildirim yükümlülüğü, hak sahipliği kararına itiraz, hakkın devri ve buluştan elde edilecek gelirin paylaşımı Sınai Mülkiyet Kanunu ve Çalışan Buluşlarına, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlara ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlara Dair Yönetmelik çerçevesinde incelenecektir. Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar üzerinde, yükseköğretim kurumunun ne zaman hak sahipliği talebinde bulunabileceği, buluşun hangi koşullarda serbest sayılacağı önem taşımaktadır. Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121/9'da; "öğretim elemanları ile stajyerlerin ve öğrencilerin diğer kamu kurumları veya özel kuruluşlarla belirli bir sözleşme kapsamında yapmış oldukları çalışmalar sonucunda ortaya çıkan buluşlar üzerindeki hak sahipliğinin belirlenmesinde, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla sözleşme hükümleri"nin esas alınacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla, yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlarda sözü edilen sözleşme hükümlerinin hak sahipliğini nasıl etkileyeceği de irdelenecektir.

Anahtar kelimeler

Buluş, patent, sınai haklar, patent hakkı, çalışan buluşları

ABSTRACT

To reveal the potential of invention and bring them into the economy, through the Industrial Property Law, the higher education institution has been granted the opportunity to claim ownership over the inventions resulted from scientific research and studies. Resolving ownership in tertiary education institutions, which is one of the most potentially inventive, is important for both the inventor and the higher education institution. The country's economy and society can benefit from the commercialization and inclusion of existing inventions in the patent process. Preserving patent rights can bring economic growth within the country and provide a basis for the production and transfer of technology. The determination of ownership over inventions in higher education institutions, application and notification liability, objection to ownership decision, transfer of rights and sharing of income obtained from the invention will be analyzed within the framework of Industrial Property Law, and regulations on Employee Inventions, Inventions in Higher Education Institutions, and Inventions Emerged from Public Projects. It is important when the higher education institution can claim right ownership over the inventions made in higher education institutions and under which conditions the invention will be considered to be free. In Article 121/9 of the Industrial Property Law; It is stated that "without prejudice to the provisions of other laws, the provisions of the contract shall be taken as the basis in determining the right ownership of the inventions that are the result of the work of the instructors, interns and students with other public institutions or private institutions under a certain contract". Therefore, how the contract provisions mentioned in the inventions made in higher education institutions affect the entitlement will also be examined.

Keywords

3-5 anahtar kelime yazılmalıdır. Aralarına virgül konmalıdır

GİRİŞ

Buluş yapmak; yaratıcı bir çalışma, teknik alt yapı, ekipman ve maddi kaynak gerektiren uzun, zahmetli ve maliyetli bir süreçtir. Yükseköğretim kurumlarında bilimsel araştırma ve çalışmalar sonucunda buluş gerçekleştirilmesi mümkündür. Ancak, yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanlarının bilimsel araştırma ve yayın yapma konusunda sahip oldukları özgürlük çerçevesinde daha çok yaptıkları çalışmaların sonuçlarını yayınlama arzusunda oldukları, buluşun ticarileştirilmesi fikrinden uzak oldukları, patent sürecinin ekonomik yükünü üzerine almak istemedikleri bilinen gerçeklerdir (Uzunallı, 2015, s. 174). Patent alma sürecinin maliyetli oluşu, zaman ve emek gerektirmesi nedeniyle yükseköğretim kurumlarında buluş gerçekleşse bile patentleştirilemediği görülmektedir (Uzunallı, 2015, s. 174).

Etkin bir patent sistemi, yaratıcı yetenekleri buluş yapmaya teşvik eder ve elde edilen buluşların sanayiye uygulanması suretiyle de ekonomik kalkınmayı hızlandırır. 10 Ocak 2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Sınai Mülkiyet Kanunu’nun (SMK) 121. maddesi ile; yükseköğretim kurumlarındaki bilimsel çalışma ve araştırma neticesinde bir buluş ortaya çıktığında buluşçu, buluşu (patent başvurusu varsa başvurusu) yazılı şekilde gecikmeksizin yükseköğretim kurumuna bildirmekle yükümlüdür. İlgili düzenleme çerçevesinde yükseköğretim kurumlarına buluş üzerinde hak sahibi olma imkanı tanınmıştır. Sınai Mülkiyet Kanununun 191. maddesi ile yürürlükten kaldırılan 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ("KHK") m. 41’de; üniversiteye bağlı fakülte ve yüksekokullarda bilimsel çalışmalar gerçekleştiren öğretim elemanlarının buluşları serbest buluş niteliğinde kabul edilmekte, buluşların ekonomik açıdan değerlendirilmesi, patent alıp almama konusu öğretim elemanlarının kararına bırakılmaktaydı (Ayrıntılı bilgi için bkz. Özden Merhaci, 2015, s. 419). Ancak, buluşu patente dönüştürme sürecinin uzun sürmesi, maliyetli olması, patentlerin ticarileştirilmesindeki güçlükler ve üniversite mensuplarının buluşlarını patente dönüştürememeleri nedeniyle Sınai Mülkiyet Kanunu ile farklı bir düzenleme yapılması ihtiyacı hissedilmiştir.

Sınai Mülkiyet Kanununun m. 121’de yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar için, “özel kanun hükümleri ve bu madde kapsamındaki düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla çalışanların buluşlarına ilişkin hükümler”in uygulanacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla sistematik olarak öncelikle SMK m. 121 hükümleri ve bu hükümlere ilişkin usul ve esasların düzenlendiği Çalışan Buluşlarına, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlara ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlara Dair Yönetmelik hükümleri incelenecektir. Çalışan buluşları, Sınai Mülkiyet Kanunu m. 113 ile 120 arasında düzenlenmiştir. Ancak, yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar hakkında çalışan buluşlarına ilişkin Sınai Mülkiyet Kanunu m. 115, 116, 118 ve 119/4 hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla, çalışan buluşlarına ilişkin düzenlemelerin yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlara hangi durumlarda uygulanacağı ya da uygulanamayacağı değerlendirilecektir.

I. KONUYA İLİŞKİN YASAL MEVZUAT

A. Anayasa

Hukukumuzda patent, fikri mülkiyet hukuku kapsamında düzenlenen bir konudur. Fikri mülkiyet; ekonomik değer taşıyan, insan zekasının ve yaratıcılığının sonucu ortaya çıkan, fikri düşünce ve ürünleri kapsayan bir konudur. Fikri mülkiyet; telif hakları olarak da bilinen, fikir

ve sanat eserleri üzerindeki haklar ya da “fikri haklar” ile marka, patent, faydalı model, tasarım gibi diğer fikri ürünleri düzenleyen “sınai haklar” olarak iki dala ayrılmaktadır.

Fikri mülkiyet haklarının; bilimsel, edebi, sınai ve sanatsal alanlara yönelik yaratıcı faaliyetlerden kaynaklanan haklar olarak tanımlanması olanaklıdır. Bilindiği gibi mülkiyet, kanunlarda öngörülen sınırlamalar çerçevesinde, hak sahibine mal üzerinde tasarruf etme, kullanma, malın semerelerinden yararlanma ve herkese karşı korunma talep etme yetkisi veren mutlak bir haktır. Mülkiyet taşınır mülkiyeti, taşınmaz mülkiyeti ve fikri mülkiyet olmak üzere üç türden oluşmaktadır. Fikri mülkiyete konu haklar; maddi varlığa sahip olmamak, cisimleştiği eşyadan ayrı olmak ve süreyle sınırlı olmak şeklindeki unsurlarıyla maddi mülkiyet haklarından ayrılmaktadır. Fikri ürünler, soyut bir niteliğe sahip olup, maddi bir varlığa sahip değildirler. Bu nedenle fikri ürünlerin eşya olarak kabul edilmeleri mümkün değildir (Ayrıntılı bilgi için bkz. II. Buluş Kavramı ve Hukuki Niteliği).

Geçmiş yıllarda, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararları da (13.05.2015 tarih ve 2015/49 E., 2015/46 K., 03.01.2008 tarih ve 2005/15 E., 2008/2 K.) sınai mülkiyet alanındaki düzenlemelerin tamamının bir kanunla düzenlenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. 551 sayılı KHK ile 556 sayılı KHK’nun bazı maddelerinin Anayasa Mahkemesi tarafından gayri maddi mallar kapsamında bulunan fikri ve sınai mülkiyet haklarının, Anayasanın ikinci kısmının “kişinin hakları ve ödevleri” başlıklı ikinci bölümünün 35. maddesinde yer alan mülkiyet haklarından olduğu, Anayasa’nın 91/1 hükmüne göre sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın birinci ve ikinci bölümünde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ve dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin KHK ile düzenlenemeyeceği gerekçesiyle iptal kararları verilmektedir (Ayrıca bkz. Ayoğlu, 2008, s. 23 vd). Bu sebeple, sınai haklara ilişkin düzenlemeler KHK yerine kanunla gerçekleştirilmiştir. Tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda kabul edilen Sınai Mülkiyet Kanunu ile patent hukuku alanında da yeni düzenlemeler yapılmıştır.

B. Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK)

Sınai Mülkiyet Kanunu’nun gerekçesinde belirtildiği gibi; sınai haklar ve bu hakların korunması ülkelerin gelişmişlik göstergeleri arasında sayılmaktadır. Sınai haklar, sahibine fikri çabalarının sonucu olarak verilen bir teşvik ve ödüllendirme aracı olarak görülmektedir. Yaratıcılığın ve yeniliğin teşvik edilmesi yoluyla, toplumun da bu çalışmalarından fayda sağlaması amaçlanmaktadır. Sınai Mülkiyet Kanunu ile uluslararası anlaşmalara uyum amaçlanmış ve uluslararası anlaşmalar çerçevesinde özellikle marka, coğrafi işaret, tasarım, patent ve faydalı model hakkının da içinde yer aldığı sınai haklar alanında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle, patent ve faydalı model verilme süreçlerinin basitleştirilmesi ve hızlandırılması amaçlanmış, hak sahipleri ile firmalar arasında hukuki uyuşmazlıklara neden olan incelemesiz patent sistemi kaldırılmış, verilen patentlere tescil sonrası itiraz edilebilmesi, faydalı model başvurularına araştırma raporu düzenlenmesi, üniversitelerdeki mevcut buluş potansiyelinin ortaya çıkarılması ve ekonomiye kazandırılması amacıyla üniversite mensuplarının hak sahipliğinin yükseköğretim kurumlarına verilmesi yönünde düzenlemelere gidilmiştir (Suluk, 2018 s. 98)

C. Sınai Mülkiyet Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik

Sınai Mülkiyet Kanunu’nun kabul edilmesinin hemen ardından, 24 Nisan 2017 tarih ve 30047 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sınai Mülkiyet Kanunu’nun Uygulanmasına Dair

Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Marka, coğrafi işaret, tasarım, patent, faydalı model ve geleneksel ürün adlarının korunması ile bu haklara ilişkin diğer işlemlerde uygulanacak usul ve esasların düzenlendiği bu Yönetmelik 140 maddeden ve beş kitaptan oluşmaktadır. İlk kitap marka, ikinci kitap coğrafi işaret ve geleneksel ürün adları, üçüncü kitap tasarım, dördüncü kitap patent ve faydalı model, beşinci kitap ortak hükümlere ayrılmıştır. Yönetmelik hükümleri Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından yürütülmektedir. Sınai Mülkiyet Kanununun kabulü ile Türk Patent Enstitüsü'nün adı Türk Patent ve Marka Kurumu olarak değiştirilerek uzman kadro sayısı artırılmıştır.

Patent ve faydalı modele ilişkin hükümler yönetmeliğin 71 ve 123. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Patent ve faydalı modelin düzenlendiği hükümler beş kısma ayrılmıştır. Birinci kısımda patent başvurusu, patentin verilmesi ve itiraz süreci, ikinci kısımda patent sürecine ilişkin işlemler, üçüncü kısımda lisans işlemleri, dördüncü kısımda çiftçi istisnası, beşinci kısımda ise faydalı model konuları düzenlenmiştir. Patent başvurusu için gerekli belgeler, başvurunun tamamlanması, başvuru formunda yer alması gereken ifadeler, başvuru formunun fiziksel özellikleri, buluşu yapanın başvuruda belirtilmesi, patent verme işlemleri, itirazlar, yıllık ücretler, bölünmüş başvuru, rüçhan hakkı, ek patent gibi konularda ilgili yönetmelik hükümleri incelenmelidir.

D. Çalışan Buluşlarına, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlara ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlara Dair Yönetmelik (ÇBY)

29.09.2017 tarih ve 30915 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yönetmelik çalışan buluşlarına yönelik bedel tarifelerini ve taraflar arasında uyumsuzluk ortaya çıkması halinde izlenecek tahkim usulünü, kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen projelerde ve yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlara yönelik usul ve esasları düzenlemektedir. Yönetmelik hükümleri sadece buluşlar için değil faydalı model için de uygulanacaktır (ÇBY m. 41). Sözü edilen Yönetmelik, özel ve kamu kesiminde çalışanlar, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar (özel hükümler saklı kalmak kaydıyla) kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıklarında ve iştiraklerinde çalışanların buluşlarını, yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşları ve kamu destekli projelerde ortaya çıkan buluşları kapsamaktadır (m. 2).

ÇBY m 4/b, Sınai Mülkiyet Kanunu m. 2/d'ye paralel olarak çalışan tanımını; "özel hukuk sözleşmesi veya benzeri bir hukuk ilişkisi gereğince başkasının hizmetinde olan ve bu hizmet ilişkisini işverenin gösterdiği belli bir işle ilgili olarak kişisel bir bağımlılık içinde ona karşı yerine getirmekle yükümlü olan kişiler ile kamu görevlileri" olarak açıklamıştır. ÇBY, 5. ve 28. maddeleri arasında çalışan buluşları düzenlenmiştir. Çalışma ilişkisini doğuran özel hukuk sözleşmesi hemen akla iş sözleşmelerini getirmektedir. Nitekim, İş Kanunu m. 2 uyarınca; "bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişilere" işçi denir. Ancak, yönetmelikte işçi kavramının kullanılmadığı ve sadece iş sözleşmeleri kapsamındaki çalışmalardan söz edilmediği açıktır. Bilakis, çalışan kavramı kullanılarak, özel hukuk sözleşmesi veya benzeri bir hukuki ilişkiden söz edilmiştir. O halde, çalışan kavramı, işçiyi içine alan ancak onu aşan bir kavramdır. İş Kanunu m. 8 uyarınca iş sözleşmesi, iki taraflı bir hukuki ilişkidir ve bu ilişki kapsamında işçi bağımlı olarak iş görmeyi, işveren de karşılığında ücret ödemeyi üstlenir. İş sözleşmesi uyarınca, işverene bağımlı olarak iş görme ve karşılığında ücret alma unsurları işçi tanımı için zorunludur. O halde, iş sözleşmesine dayanmayan, iş görme karşılığı ücret alınmayan hukuki ilişkilerde çalışan kişi işçi olarak nitelendirilemez, ancak patent mevzuatı

kapsamında çalışan olarak kabul edilebilir. Örneğin, iş sözleşmesi dışında vekalet sözleşmesi uyarınca çalışan yönetim kurulu üyesi, işçi olarak nitelendirilemez, ancak çalışan olarak kabul edilebilir. Stajyerler de yine işçi olarak kabul edilemeyecek, ancak çalışan olarak değerlendirilebilecektir. Hatta, SMK ve ÇBY kamu görevlilerini de çalışan kavramına dahil etmiştir (Balcioğlu, 2019, s. 2163). Benzer bir terminoloji, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda da bulunmaktadır. Kanunun 2. maddesine göre; "bu kanun; kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine, çırak ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanlarına" faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır. 6331 sayılı Kanunun 3. maddesinde çalışan ise şu şekilde tanımlanmaktadır; "Kendi özel kanunlarındaki statülerine bakılmaksızın kamu veya özel işyerlerinde istihdam edilen gerçek kişi". Bu düzenlemelerden anlaşılmaktadır ki; işçi, stajyer, çırak, memur, sözleşmeli personel vb. kavramların üstünde ve bunların hepsini içine alan bir "çalışan" kavramı son yıllarda mevzuatımıza yerleşmektedir.

Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlara ilişkin hükümler, Yönetmeliğin 28 ve 35. maddeleri arasında düzenlenmiş ve buluşun kapsamı, buluş ve başvuru bildirimini yükümlülüğü, yükseköğretim kurumunun hak sahipliği talebi ve başvuru yükümlülüğü, yükseköğretim kurumunun hak sahipliği kararına itiraz, hakkın devri ve gelir paylaşımı konuları hükme bağlanmıştır. Kamu destekli projeler kapsamında ortaya çıkan buluşlar ise yönetmeliğin 36 ve 40. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

BULUŞ KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Genel Olarak

Buluş kavramı kelime anlamı olarak; ilk defa bir şey yaratma, icat etme ya da bilinen bilgilerden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Eski dilde buluş kavramı yerine icat ya da ihtira kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Nitekim buluş, ilk kez 1879 tarihli Mülga İhtira Beratları Kanununda "ihtira" sözcüğü ile yasal mevzuatımıza girmiştir. Ancak, buluş kavramı tanımlanmamış, sadece berat ya da patent verilecek buluşların nitelikleri sayılmıştır. Uzun yıllar yürürlükte kalan, ancak 6789 sayılı Sınai Mülkiyet Kanununun kabulü ile yürürlükten kalkan 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de de tıpkı bugün Sınai Mülkiyet Kanununda olduğu gibi, buluş kavramının tanımını görememekteyiz. Sınai Mülkiyet Kanunu m. 82 ile 551 sayılı Patent KHK düzenlemesine benzer şekilde teknolojinin her alanındaki buluşlara yeni olması, buluş basamağı içermesi ve sanayiye uygulanabilir olması şartıyla patent verileceği belirtilmektedir. Görüldüğü gibi, bu yasal düzenlemelerde sadece patentlenebilir buluşun nitelikleri sayılmaktadır. Bunun nedeni, buluşun bir tanımının yapılmak suretiyle önünün tıkanmaması ya da sınırlandırılmaması düşüncesi olabilir (Karahan vd., 2013, s. 183; Saraç, 2015, s. 216).

Öğretide Hirsch; patent hukuku alanında daha önce pek çok kez denenmesine rağmen, buluşun herkesçe kabul gören bir tanımın yapılamadığını, böyle bir tanımın yapılmasının doğru da olmayacağını belirtmiştir. Hirsch, bunun yerine hangi tür buluşlara patent verileceğinin belirtilmesi gerektiğini savunarak buluşun, genel olarak sanayide, ziraatte ve ticarete yararlanması mümkün ve yeni olan her netice, eser ve usul olduğunu belirtmiştir (Hirsch, 1948, s. 79).

Tekinalp buluşu, “bir sorunu çözen kural, formül, teori genel anlamda öğreti” olarak açıklamıştır. Tekinalp, “bir beşeri gereksinim olarak ortaya çıkan soruna, teknik alana giren, uygulanabilir bir öğreti ile çözüm getiren, fikri bir ürün” olarak bu kavramı tanımlamakta ve edebiyat, sanat ve ekonomi gibi teknik alan dışına ait çözümlerin buluş sayılmayacağını belirtmektedir (Tekinalp, 2012, s. 494). Buluşun “teknik bir ilerleme getiren ve bir netice halinde somutlaşmış fikir” (Ayiter, 1968, s. 30-31) ya da “teknik bir eylemle ilgili kural” (Ortan, 1987, s. 46) olduğu yönünde benzer görüşler bulunmaktadır. Buluş kavramı, öğretide Noyan tarafından “bilinmeyen, farkında olunmayan bir şeyi, bir usulü veya ürünü ortaya çıkarmak” olarak ifade edilmiştir (Noyan, 2011, s. 205).

B. Hukuki Niteliği

Buluş, sahibinin fikri çabası ve yaratıcılığının sonucu olarak ortaya çıktığı için fikri bir hakır. Fikri ürünler doktrinde genel olarak “gayri maddi mallar” olarak da adlandırılmaktadır. Fikri hakların, mal veya eşya olduğu izlenimini vermesi sebebiyle gayri maddi mal ifadesinin kullanılması yanıltıcı olmaktadır (Özdemir, 2004, s. 572). Zira, fikri hakkın konusunu teşkil eden fikri ürünler, Medeni Kanundaki maddi mallardan farklı olarak insan zekasının ürünü olup maddi bir varlığa sahip değildir; diğer bir deyişle soyuttur. Türk hukukunda, sadece maddi şeyler eşya olabildiklerinden, fikri ürünler “eşya” değildir, bu sebeple fikri ürünler mülkiyetin ve zilyetliğin konusu olamaz. Dolayısıyla, bu ürünler üzerindeki haklar da aynı hak olamayacaktır. Buluşlar genellikle eşya üzerinde somut hale gelir, ama bu durum da fikri ürünün kendisinin soyut olma özelliğine engel olmaz (Canbolat, 2007, s. 50. Gayri maddi mal olma özelliğine ilişkin ayrıca bkz. AYM, 13.05.2015 tarih ve 2015/49 E., 2015/46 K.; Tiyek, & Topal, 2021, s. 243; Topçu, 2015, s. 12, dn. 30). Nitekim, bir beste, resim ya da teknik bir problemi çözen buluş fikrinin maddi bir varlığı yoktur. Ancak, sahibinin yaratıcılığı, emeği, çabası veya çalışması neticesinde ortaya çıkan bu fikri ürün, dış aleme çizgi, şekil, renk, kompozisyon ve özgün bir tasarım olarak yansır. Buluş fikri de, dış dünyaya somutlaşarak yansır. Ancak, fikri ürünün örneğin bir eşya üzerinde somutlaşması, onun soyut olma özelliğini değiştirmemektedir (Tekinalp, 2012, s. 6). Örneğin, itfaiyeciler için tasarlanmış yanmayan kumaştan giysi üretiminde; fikri ürün, ısıya dayanıklı hale gelmeyi sağlayan kimyasal formül iken, kumaşın kendisi fikri ürünün sonucu ya da fikri ürünün eşya üzerinde somutlaşmış halidir. Belki, aynı formül ile ısıya dayanıklı boya da üretilebilecektir. Fikri ürün ya da buluş, aynı kaldığı halde bu kez dış dünyaya yansıyan şey boya olabilecektir. O halde, buluşun somutlaştığı eşyayı korumak, sahibinin fikri ürününü korumaya yetmeyecektir. Fikri ürün ya da buluş üzerinde sahibinin, eşyanın cismani varlığını korumaktan öte bir takım hakları vardır ve olmalıdır. Nitekim, hukukumuzda maddi varlığa sahip olan, üzerinde hakimiyet kurulmaya elverişli, iktisadi değeri bulunan mallar eşya olarak adlandırılmakta ve eşya hukukunun konusunu oluşturmaktayken, fikri haklar ise fikri mülkiyet hukukunun konusunu oluşturur. Örneğin, buluş fikrinin somutlaştığı eşya, eşya hukuku ilkelerine uygun bir biçimde satın alındığında, fikri ürün satın alınmış olmaz. Buluşun bir eşya olmaması nedeniyle buluş üzerindeki haklar aynı hak değildir (Patent hakkının mülkiyet hakkından farklı olduğu hususunda bkz. Topçu, 2015, s. 13; patent hakkının maddi mülkiyet haklarından süreli olması nedeniyle ayrıldığı hususunda ayrıca bkz. Güneş, 2019, s. 2767-2768). Buluş üzerinde sahibinin maddi olmayan nitelikte fikri bir hakkı bulunmaktadır. Bu hak, mutlak nitelikte bir hakır. (Ayiter, 1968, s. 2; Topçu, 2015, s. 12). Hukukumuzda mutlak haklar, sahibine geniş yetkiler veren haklardır. Bu haklar sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilir ve herkes bu haklara saygı göstermek zorundadır. Hak sahibi ise, bu hakkından dilediği gibi yararlanabilir. Öğretide; buluş üzerindeki

hakkın, buluşun tamamlanmasıyla birlikte kendiliğinden, başka herhangi bir işleme gerek olmaksızın, buluş sahibinin kişiliğinde doğduğu kabul edilmektedir (Tekinalp, 2012, s. 14). Nitekim buluş, patentten önce gerçekleştirilen ve sahibinin korunmasını gerektiren fikri bir emek, ürün ya da sonuçtur. Fikri ürün üzerinde henüz patent tescilinin yapılmamış olması, sahibinin buluş üzerinde hak sahibi olduğu gerçeğini değiştirecek nitelikte değildir. Patent, buluş sahibinin fikri nitelikteki ve yaratıcı düşüncesinin, belli bir zaman dilimi içerisinde bir belge ile koruma altına alındığını gösterir. O halde patent, buluş için kurucu bir unsur değildir. Patent alınmadan önce de buluş vardır ve buluş üzerinde buluş sahibinin tüm fikri ürünlerde olduğu gibi, şahsa sıkı surette bağlı bir şahsiyet hakkı bulunmaktadır (Kaya, 1997, s. 174). Buluş üzerindeki hak, gayri maddi niteliktedir, bu nedenle sahibine aynı nitelikte bir hak sağlamaz, ancak mutlak nitelikte bir hak sağlar.

Patent isteme hakkı, hukukumuzda buluş sahibi ve haleflerine tanınmış bir haktır ve patent isteme hakkının gasbı halinde bu kişilerin çeşitli hakları bulunmaktadır. Patent isteme hakkı, kanunen buluş yapanın dışında kişilere bırakılabılırsa de (örneğin çalışan buluşlarında işverene, yükseköğretim kurumlarında gerçekleşen buluşlarda yükseköğretim kurumuna) buluşu yapanın adının belirtilmesi zorunluluğu vardır. Bu zorunluluk, şahsiyet haklarının devir ve ferağının yapılamayacağı ilkesine uygundur. Görüldüğü gibi, patent henüz alınmamış bile olsa buluş sahibinin buluşu kullanmak, patent başvurusu yapmak, buluş ve patent hakkını başkasına devretmek, patent isteme ya da patent haklarının gasbını defetmek gibi hakları bulunmaktadır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Erkan, 2018, s. 14-21; Polater, 2015, s. 395-428; Güneş, 2017, s. 92-95). Ancak, buluş üzerindeki hakkına tecavüz halinde sahip olunacak hukuki koruma buluşun patent almasından sonra sahip olacağı korumadan sınırlıdır. Patent alınmamış bile olsa buluş sahibi, üçüncü kişilerin müdahalelerini genel hükümlerden yararlanarak koruyabilecektir (Kaya, 1997, s. 174). Yargıtay, Türkiye’de tescili olmayan buluş ve küçük buluşların korunmasının haksız rekabet hükümlerine göre korunmasının mümkün olabileceğine karar vermiştir (Yargıtay 11. H.D., 04.03.2008 T., 2006/11131 E., 2008/2607 K. sayılı kararı için bkz. Aksakal & Aydın & Öztürk & Yıldırım, 2009, s. 117-136; Sarı, 2019, s. 302).

Patent tescili olmayan buluşlar TTK m. 54 vd. çerçevesinde haksız rekabet hükümlerine göre korunabilir. Patent tescili bulunmayan sınai ürünlerin haksız rekabet ilkeleri çerçevesinde korunmasının temel dayanağı “emeğin korunması” ilkesidir. Tescilsiz sınai ürünlerin haksız rekabet hükümleriyle korunması -ticari sınırların korunması bir yana bırakılırsa- iltibasın varlığına bağlı ve bununla sınırlı olmalıdır. Bir kimsenin başkasının emeğinden ve çabasından haksız yere yararlanmasının engellenmesi olarak ifade edilen emek ilkesinden hareketle sınai mülkiyet korumasına alternatif bir haksız rekabet koruması, sınai haklardaki tescil sistemini işlevsiz bırakabilecektir (Suluk, 2012, s. 173).

Buluş sahibi buluşu patente dönüştürmek yerine buluşla ilgili bilgileri gizli de tutmak isteyebilir. Eğer buluşa ilişkin teknik bilgiler gizli tutulmak isteniyorsa, bu bilgiler ticari sır niteliğinde değerlendirilebilir (Ayrıntılı bilgi için Bilge, 2005, s. 5). Patent, buluşun kamuya açıklanması karşılığında buluş hakkı sahibine SMK hükümleri uyarınca yirmi yıl süreyle tekel hakkı sağlarken; buluşun patente dönüştürülmemesinde bilginin ticari sır olarak gizli kalması menfaati de olabilir. TTK m. 55/f. 1-d bendine göre “*üretim ve iş sırlarını hukuka aykırı olarak ifşa etmek; özellikle, gizlice ve izinsiz olarak ele geçirilen veya başkaca hukuka aykırı bir şekilde öğrenilen bilgileri ve üretenin iş sırlarını değerlendirmek veya başkalarına bildirmek*”, haksız rekabet teşkil eden bir fiil olarak düzenlenmiştir. TTK m. 55/f. 1-b (3) hükmü ise “*üretim ve iş sırlarını ifşa etmeye ya*

da ele geçirmeye yöneltme” eylemini konu alır. Bu hüküm ile *“işçileri, vekilleri veya diğer yardımcı kişileri, işverenlerinin veya müvekkillerinin üretim ve iş sırlarını ifşa etmeye veya ele geçirmeye yöneltmek”*, haksız rekabet teşkil eden fiillerden sayılmıştır (Suluk, Karasu, & Nal, 2018, s. 439; Nomer, 2016, s. 331; Sayın, 2017, s. 39). Ticari sırların ele geçirilmesi veya ifşa edilmesi durumunda ekonomik çıkarları zarar gören ya da zarar görme tehlikesiyle karşılaşan kişilerin başvurabileceği hukuki yollar TTK m. 56/f. 1 hükmünde düzenlenmektedir.

Yargıtay’ın tescilsiz sınai ürünlerin korunmasına ilişkin katı ve istikrarlı bir şekilde olmasa bile belirlemiş olduğu bir takım kriterler vardır. Öncelikle, Yargıtay tescilsiz bir sınai ürünün korunmasında yenilik/özgünlük/orjinallik ölçütünü esas almaktadır. İkinci olarak, tescilsiz sınai ürünlerin haksız rekabet kuralları çerçevesinde korunmaya sahip olabilmesi için ürünler arasındaki benzerlik teknik bir zorunluluktan kaynaklanmamalıdır. Üçüncü olarak, sınai ürünlerin korunabilmesi açısından *“üstün hak sahipliği”* ölçütü aranmaktadır. Yargıtay yeni tarihli bir kararında *“piyasada ilk kez üretim yapan kişinin üstün hakkı bulunduğundan söz edilemeyeceğini”*, haksız rekabetin varlığından söz etmek için haksız rekabetin şartlarının oluşmasının gerektiğini belirtmektedir (Yargıtay 11. HD, T. 25.02.2019, E. 2017/4648, K. 2019/1511 www.corpus.com.tr Erişim Tarihi: 27.04.2022). Bir kimsenin tanıtım işaretleri veya sınai ürünler nedeniyle karıştırılma tehlikesine dayalı olarak haksız rekabet olduğu iddiasını taşıyabilmesi için, onun söz konusu işaretleri veya ürünleri diğer taraftan daha öncelikli ve haklı kullanımının mevcut olması gerekmektedir. Yargıtay’ın karıştırılma tehlikesine dair kararlarında çok büyük farklılıklar bulunmakta olup, tescilsiz sınai ürünlerinin taklidini haksız rekabet sayan kararları olduğu gibi tam aksini belirten kararları da bulunmaktadır (Suluk, 2012, s. 166-168; Kara, 2020, s.68). Yargıtay 11. HD, 20.3.2018 T, 2016/7972 E. 2018/2136 sayılı kararında *“... tescilli sınai hak konusu olmayan bir ürünü Türkiye’de ilk defa kullanan kişi büyük emek ve para harcayarak tanıtırsa, aynı ürün bir başkası tarafından **sırf bu emek ve tanınmışlıktan istifadeye yönelik olarak ve iltibasa sebebiyet verecek şekilde kullanıldığı** takdirde bu davranışın ticari dürüstlük kuralıyla bağdaşmayan bir davranış ve haksız rekabet oluşturacağına kabulüne karar vermiştir”* (www.corpus.com.tr Erişim Tarihi: 27.04.2022).

II. PATENT VERİLEBİLİRLİK ŞARTLARI

A. Genel Olarak

Hukukumuzda her buluş patentlenebilir nitelikte değildir ya da başka bir deyişle her buluş patent korumasından yararlanamaz. *“Teknolojinin her alanındaki buluşlara; yeni olması, buluş basamağı içermesi ve sanayiye uygulanabilir olması şartıyla patent verilebilir”* (SMK m. 82). Aynı zamanda, ilgili buluşa, patent verilmesi kanunla yasaklanmış olmamalıdır (SMK m. 82/3). Buluşların patentle korunabilmesi için SMK m. 82 ve m. 83’deki koşulları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu koşullar, olumlu ve olumsuz koşullar olarak sıralanabilir. Usulüne uygun bir şekilde yapılan patent başvurusunun tüm olumlu koşulları gerçekleştirilmesi ve olumsuz koşulları içermemesi halinde patent verilebilir (Sarı, 2019, s.306)

B. Olumlu Koşullar

Buluşun patentlenebilir olması için, öncelikle yeni olması gereklidir. Patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce, hiçbir yerde yazılı ya da sözlü açıklama, tanıtım ya da kullanım olmaması gereklidir. Bu sebeple, patent başvurusu yapılmadan önce, yenilik araştırması yapılarak, söz konusu buluşun yeni olup olmadığı araştırılmalıdır. SMK m. 83/2’deki *“dünyanın herhangi bir yerinde”* ifadesi nedeniyle Türk Hukuku’nda mutlak yenilik ilkesi kabul edilmiştir

(Sarı, 2019, s. 307). Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında “teknğin bilinen durumuna dahil olmayan” buluşların yeni olduğu kabul edilir. Teknğin bilinen durumu, patent başvurusu yapıldığı tarihten önceki bir tarihte, dünyanın herhangi bir yerinde, o buluş konusunda, toplum tarafından erişilebilir biçimde yazılı veya sözlü tanıtım yoluyla ortaya konulmuş veya kullanım ya da başkaca yollarla açıklanmış olan tüm bilgileri kapsamaktadır (Tekinalp, 2012, s. 503). Mevcut patentler, daha önce yapılmış patent veya faydalı model başvuruları, kitap, dergi, makale, bildiri, katalog, broşür gibi belgelerde yer almış, sözlü tanıtım ve sunumu yapılmış olan bilgiler açıklanmış bilgi olarak kabul edilir. Burada bilginin ne kadar kişiye yayıldığı, kaç kişi tarafından okunduğu ya da dinlendiğinin önemi olmaksızın, bu bilgiye erişilebilir olması kanımızca yeterlidir. Patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce, sadece patent başvurusunun yapıldığı ülkede değil, dünyanın herhangi bir yerinde daha önce açıklanan bilgiler, buluş sahibinin o bilgiye ulaşmış olmadığına bakılmaksızın yenilik kriterini ortadan kaldırmış olacaktır. Coğrafi bakımdan bir sınırlama olmaksızın yeni olmayan buluş başvurusu reddedilir (Güneş, 2021, s. 770).

“Yenilik” kriteri ile objektif nitelikte bir özellik aranmaktadır. Burada sadece buluş sahibi için yeni olan sübjektif durumlardan söz edilmeyip, teknğin bilinen durumu açısından yeni olmaktan, yani objektif nitelikteki yenilikten söz edilmektedir. Yenilik, kamu açısından geçerli bir yeniliktir. Buluşun ilgili olduğu teknik alanda, evrensel ölçekte bir yenilik araştırması yapılarak, daha önce yazılı ya da sözlü olarak açıklanmış tüm bilgilerle karşılaştırılarak, teknğin daha önce bilinen durumlarına dahil olup olmadığı incelenmelidir. Daha önce bilinen ve açıklanmış olan bilgiler, patent başvurusunun hareket noktasını oluşturmaktadır. Bilinen teknğe dahil olmayan bilgilerin ise yeni olduğu kabul edilir. (SMK m. 83). Yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel araştırma ve çalışmalar sonucunda buluş gerçekleştirildiğinde patent başvurusu yapılacaksa bilimsel araştırma sonuçlarının gizli tutulmasında yarar bulunmaktadır. Kamuya açıklanmış bilgi, buluşu yeni olmaktan çıkaracağı için ya da araştırma sonuçlarından yararlanarak başkasının daha önce patent başvurusunda bulunmasına neden olabileceği için yükseköğretim kurumlarında yapılan çalışmaların sonuçlarının, makale, bildiri gibi yazılı ya da sözlü olarak başvurudan önce açıklanması patent alamama sonucunu doğurabilecek nitelikte olabilir.

“İlgili olduğu teknik alandaki uzmana göre aşikar olmayan” buluşlar ise buluş basamağı içerir (SMK m. 83/f. 4). Buluş basamağı, buluşun teknğin bilinen durumuna ne kattığı, fikrin aşikâr olup olmadığı hususlarında değerlendirme yapmayı gerektirir (Suluk, 2018, s. 244). Teknikte uzman kişi, en yakın önceki teknikle açıklanan bilgileri kullanarak aynı sonuca ulaşabiliyorsa sonraki teknik buluş olarak değerlendirilemez. Öyleyse buluşun, teknğin bilinen durumlarından aşikar bir şekilde çıkarılamayacak yenilikte olması gerekmektedir. Buluş basamağının olup olmadığının değerlendirilmesinde yenilik incelemesinden farklı olarak teknğin bilinen durumuna, sadece başvuru tarihinden önce yayınlanmış bilgiler dahildir (Yusufoğlu, 2014, s. 266; Tekinalp, & Çamoğlu, 2017, s. 137). Yenilik ve buluş basamağı iki ayrı kriterdir, bir buluşa patent verilebilmesi için önce yenilik kriteri açısından incelenir daha sonra buluş basamağının mevcut olup olmadığı değerlendirilir. Bu konuda Yargıtay 11. HD. 24.04.209 T., 2018/302 E., 2019/3175 sayılı kararında; “Farazi teknik kişiler”; “patente konu ilgili alandaki gelişmeleri okuyan ve takip eden, teknğin bilinen en yakın durumundan hareketle, gerektiğinde basit ve rutin deneylerle patente konu teknik sonuca ulaşıp ulaşılamayacağını değerlendirebilecek düzeyde ve dikkat seviyesi yüksek olan ortalama uzman kişilerdir. Bu kişi ilgili alandaki sıradan bir kişi olmadığı gibi, o alanın en iyisi olması da gerekmez. İlgili alanda teknğinde uzman kişi bazen tek kişi olabileceği gibi,

patente konu buluşun karmaşıklığına ve birden fazla alana hitap etmesine bağlı olarak yerine göre birden fazla kişinin bir araya geldiği topluluk da olabilecektir. Patent konusu buluşun, ilgili alandaki teknik uzmanın bilgisine göre, her hangi bir inceleme, araştırma ve çaba sarf etmeden kolaylıkla bilinebilir ve düşünülebilir bir sonuç olması halinde, zaten aşikar olan bir sonuç nedeniyle tekniğin bilinen durumunun aşıldığından, yani buluş basamağına ulaşıldığından da söz edilemez. Buluş basamağına ulaşıldığından söz edilebilmesi için başvuru tarihinde tekniğin bilinen ve ulaşılan son durumu itibariyle, tekniğinde uzman kişinin genel bilgisine göre böyle bir sonuca basit ve kolaylıkla ulaşamaması, diğer bir anlatımla uzman kişinin genel ve mevcut bilgisine nazaran sürpriz bir sonuç ortaya çıkarılmış olması gerekir. Patent hükümsüzlük davalarında, görüşüne başvurulmuş alanında uzman bilirkişilerin başvuruya konu buluşun aşikar olup olmadığını değerlendirirken, farazi uzman teknik kişinin başvuru tarihinde olması gereken bilgi düzeyini dikkate alarak değerlendirme yapmaları ve görüşlerinin gerekçelerini objektif bir şekilde ortaya koymaları gerekir”(www.corpus.com.tr Erişim Tarihi: 207.04.2022).

Sanayiye uygulanabilirlik ise buluşun, sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikte olması demektir (SMK m. 83/f. 6). Burada buluşun teorik değil pratik amaçla üretilebilir ve kullanılabilir olması yeterli olup ayrıca ekonomik veya verimli olma kriterleri aranmamaktadır (Polater, 2019, s. 38). Sanayi kavramı, tarım ve el sanatları, av, finans ve hizmet sektörünü de içerir şekilde, kazanç sağlayan tüm aktiviteler olarak geniş yorumlanmaktadır (Karaaslan, 2020, s. 703). Sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir ve kullanılabilir nitelikte olan buluşların “sanayiye uygulanabilir olduğu” kabul edilir. Sanayiye uygulanabilirlik şartının gerçekleşmesi için buluşun mutlaka seri bir şekilde üretilmesi gerekli olmayıp elle üretiminin yapılabilmesi yeterlidir (Polater, 2019, s. 39). Sözü edilen niteliklere uygun buluşlara patent verilebilir (SMK m. 82).

C. Olumsuz Koşullar

Patent verilebilirlik bakımından olumlu koşulların yanı sıra buluşun Sınai Mülkiyet Kanununda belirtilen olumsuz koşulları içermemesi gerekir. Aksi halde buluşa patent hakkı tanınmayacaktır. Sınai Mülkiyet Kanununda buluş niteliğinde olmayan konu ve faaliyetler sayılmıştır. Bunun yanı sıra buluş niteliğinde olan ancak patent verilemeyecek buluşlar da sayılmıştır.

SMK m. 82/2’de buluş niteliğinde sayılmayan konu ve faaliyetler; keşifler, bilimsel teoriler ve matematiksel yöntemler, zihni faaliyetler, iş faaliyetleri veya oyunlara ilişkin plan, kural ve yöntemler, bilgisayar programları, estetik niteliği bulunan mahsuller, edebiyat ve sanat eserleri ile bilim eserleri ve bilginin sunumu olarak sayılmıştır. Patent başvurusu veya patentin belirtilen konu veya faaliyetlerle ilgili olması hâlinde, sadece bu konu veya faaliyetlerin kendisi patentlenebilirliğin dışında kalır. Ancak şartları varsa faydalı model, know how, tasarım, marka ya da eser korumasından yararlanabilir (Sarı, 2019, s. 310).

SMK m. 82/3’de ise buluş niteliğinde olmasına rağmen patentlenemeyecek konu ve faaliyetler ayrıca hükme bağlanmıştır. Patent verilmesi kanunda yasaklanmış olan buluşlar: “Kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı olan buluşlar; mikrobiyolojik işlemler veya bu işlemler sonucu elde edilen ürünler hariç olmak üzere, bitki çeşitleri veya hayvan ırkları ile bitki veya hayvan üretimine yönelik esas olarak biyolojik işlemler; insan veya hayvan vücuduna uygulanacak teşhis yöntemleri ile cerrahi yöntemler dahil tüm tedavi yöntemleri; oluşumunun ve gelişiminin çeşitli aşamalarında insan bedeni ve bir gen dizisi veya kısmi gen dizisi de dahil olmak üzere insan bedeninin öğelerinden birinin sadece keşfi; İnsan klonlama işlemleri, insan eşey hattının genetik kimliğini değiştirme işlemleri, insan embriyosunun

sınai ya da ticari amaçlarla kullanılması, insan ya da hayvanlara önemli bir tıbbi fayda sağlamaksızın hayvanlara acı çektirebilecek genetik kimlik değiştirme işlemleri ve bu işlemler sonucu elde edilen hayvanlar.” şeklinde sayılmaktadır (SMK m. 82/3). Dolayısıyla, yükseköğretim kurumlarında patent başvurusu yapılmadan önce, bu hükümlerin de dikkate alınması gerekmektedir (Yusufoğlu, 2014, s. 132).

III. BULUŞUN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLMESİ

Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121'in uygulanabilmesi için öncelikle buluşun, yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilmesi gereklidir. Bu nedenle, aşağıda yükseköğretim kurumları ile ilgili bazı açıklamalar yapılacaktır.

A. Yükseköğretim Kurumları Kavramı

Anayasamızın 130. maddesine göre; “çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler, devlet tarafından kanunla kurulur. Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir. Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir”. Anayasamızın 130. maddesinde yükseköğretim kurumlarının, devlet tarafından ya da devletin gözetim ve denetimine tabi olmak üzere kazanç amacı güdülmemesi şartıyla vakıflar tarafından kurulabileceği ifade edilmiştir. O halde, Anayasamıza göre yükseköğretim kurumları ifadesinden devlet ya da vakıf yükseköğretim kurumları anlaşılmaktadır. “Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir” (Anayasa m. 130/f.10).

Sınai Mülkiyet Kanunu, yükseköğretim kurumları ile nelerin anlaşılması gerektiği konusunda, 2547 sayılı Kanunun m. 3/f.1-c bendine atıf yapmıştır. 2547 sayılı Kanunun m. 3/f.1-c'de; “yükseköğretim kurumları; üniversite ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokulları” olarak sayılmıştır. 669 sayılı KHK'nın kabulü hakkında 6756 sayılı Kanunun m. 5 hükmü ile Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde kurulan Milli Savunma Üniversitesi ile yine aynı Kanunun 112. maddesi ile İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'nde gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar ve araştırmalarda da, SMK m. 121 uygulanabilecektir. İlgili bentte, sadece kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla, vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokulları sayılıyormuş izlenimi yanıltıcı olmamalıdır. Vakıflar tarafından kurulan vakıf üniversiteleri ile vakıf yüksek teknoloji enstitüleri de bu kapsamda düşünülmelidir. Dolayısıyla devlet, vakıf, Milli Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığına bağlı tüm yükseköğretim kurumlarında (üniversiteler, fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, meslek yüksekokulları, yüksek teknoloji enstitüleri, araştırma ve uygulama merkezlerinde) yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmalar Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında değerlendirilebilecektir. Bu kurumların

dışında kalan kurumlar, bilimsel araştırma ve faaliyetlerde bulunsalar dahi, yükseköğretim kurumu olarak değerlendirilmeyecek ve bu kurumlarda gerçekleştirilen buluşlar bakımından SMK m. 121 hükmü uygulama alanı bulamayacaktır. Bu kurumlarda gerçekleştirilen buluşlara ilişkin olarak, varsa özel mevzuat hükümleri ya da SMK'nın çalışan buluşlarına ilişkin genel hükümleri uygulama alanı bulacaktır (Polater, 2019, s. 48).

1. Devlet Yükseköğretim Kurumları

Anayasanın 130. maddesine göre; devlet tarafından kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip yükseköğretim kurumları kurulabilir. Devlete bağlı üniversite ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın kurulan meslek yüksekokullarında yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmalar sonucunda gerçekleştirilen buluşlar hakkında Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121 uygulanabilecektir.

Yükseköğretim Kanunu m. 3'de yüksek teknoloji enstitüsü, üniversite, fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuvar, meslek yüksekokulu ve uygulama/araştırma merkezlerinin tanımı yapılmıştır. Buna göre; "yüksek teknoloji enstitüsü, özellikle teknoloji alanlarında yüksek düzeyde araştırma, eğitim-öğretim, üretim, yayın ve danışmanlık yapan, kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir yükseköğretim kurumudur". "Üniversite; bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumu" olarak ifade edilmiştir. "Fakülte; yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan; kendisine birimler bağlanabilen bir yükseköğretim kurumu"dur. "Enstitü; üniversitelerde ve fakültelerde birden fazla benzer ve ilgili bilim dallarında lisansüstü, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan bir yükseköğretim kurumu"dur. "Yüksekokul; belirli bir mesleğe yönelik eğitim öğretime ağırlık veren bir yükseköğretim kurumu"dur. "Konservatuvar; müzik ve sahne sanatlarında sanatçı yetiştiren bir yükseköğretim kurumu"dur. "Meslek Yüksekokulu; belirli mesleklere yönelik nitelikli insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan, yılda iki veya üç dönem olmak üzere iki yıllık eğitim-öğretim sürdüren, ön lisans derecesi veren bir yükseköğretim kurumu"dur. "Uygulama ve Araştırma Merkezi; yükseköğretim kurumlarında eğitim öğretimin desteklenmesi amacıyla çeşitli alanların uygulama ihtiyacı ve bazı meslek dallarının hazırlık ve destek faaliyetleri için eğitim-öğretim, uygulama ve araştırmaların sürdürüldüğü bir yükseköğretim kurumu"dur.

Yükseköğretim kurumlarının temel amaçları ise Yükseköğretim Kanunu m. 4'de düzenlenmiştir. Bu temel amaçlar içinde ise, aynı maddenin "c" fıkrasında; "yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmak" sayılmıştır.

2. Vakıf Yükseköğretim Kurumları

Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121'de yükseköğretim kurumları ifadesinin kullanılmış olması, devlet ya da vakıf ayrımı yapılmaksızın tüm yükseköğretim kurumlarını kapsayan bir madde olduğunu göstermektedir (Saraç, 2004, s. 276). Nitekim, Anayasamızın 130. maddesinde

yükseköğretim kurumlarının, devlet tarafından ya da devletin gözetim ve denetimine tabi olmak üzere kazanç amacı güdülmemesi şartıyla vakıflar tarafından kurulabileceği ifade edilmiştir. O halde, anayasamıza göre yükseköğretim kurumları ifadesiyle devlet ya da vakıf ayrımı yapılmaksızın tüm yükseköğretim kurumları kastedilmektedir. Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 2547 sayılı Kanununun m.3/f.1-c bendine yaptığı atıfta; "üniversite ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokulları" amaçlanmaktadır. Madde hükmü, vakıflar tarafından kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla, sadece meslek yüksekokulları kurulabileceği ve SMK m. 121 hükmünün, sadece vakıf meslek yüksekokullarında uygulanabileceği izlenimini uyandırmaktadır. Oysa, Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği m. 4 uyarınca; vakıf yükseköğretim kurumları, "vakıflar tarafından kurulmuş bulunan üniversite ile yüksek teknoloji enstitüsü ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, meslek yüksekokulu, konservatuvarlar, araştırma uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmayan meslek yüksekokul"larından oluşur.

Vakıf yükseköğretim kurumları, kazanç sağlamak amacına yönelik olmamak şartıyla, Medeni Kanun hükümleri uyarınca kurulmuş, amaç ve faaliyetleri arasında yükseköğretim kurumları kurmaya ilişkin hükümler bulunan vakıflar tarafından kurulmaktadır. Vakıf yükseköğretim kurumları, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Ek 6. maddesi gereğince, kendilerini kuran özel hukuk tüzel kişisinden (kurucu vakıftan) ayrı ve bağımsız tüzel kişilerdir. Anayasanın 130. maddesinin son fıkrasına göre, "*Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir*". Vakıf yükseköğretim kurumlarının mali ve idari konularda devlet yükseköğretim kurumlarından farklı olduğu belirtilse de, en önemli fark mali konularda görülür (Sever, 2016, s. 1175-1216). Vakıf yükseköğretim kurumlarının kendi malvarlığı ve bütçesi vardır. Ancak idari teşkilat, öğretim elemanlarının nitelikleri ve atanma koşulları, eğitim-öğretim esasları, süreleri, öğrencilik hakları gibi konularda devlet yükseköğretim kurumlarına çok benzer. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ek madde 8'e göre; "*Vakıfça kurulacak yükseköğretim kurumlarındaki akademik organlar, devlet yükseköğretim kurumlarındaki akademik organlar gibi düzenlenir ve onların görevlerini yerine getirir. Öğretim elemanlarının nitelikleri Devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarının niteliklerinin aynıdır. Devlet yükseköğretim kurumlarında çalışmaları yasaklanmış veya disiplin yoluyla bu kurumlardan çıkarılmış kişiler, vakıf yükseköğretim kurumlarında görev alamazlar*". 2547 sayılı Kanun ek madde 9'a göre de; "*Vakıf yükseköğretim kurumlarının eğitim öğretim esasları, öğretim süreleri ve öğrenci hakları ile ilgili hususlar bu Kanun hükümlerine tabidir*".

3. Diğer Yükseköğretim Kurumları

a. Bakanlık Bağlantılı Yükseköğretim Kurumları

669 sayılı KHK'nın kabulü hakkında 6756 sayılı Kanununun m. 5 hükmü ile Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde kurulan Milli Savunma Üniversitesi ile yine aynı Kanununun 112. maddesi ile İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'nde gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar ve araştırmalarda da SMK m. 121 uygulanabilecektir.

Milli Savunma Üniversitesi, 31 Temmuz 2016 tarihinde Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan yükseköğretim kurumudur. Bakanlık bağlantılı olduğu için devlet yükseköğretim kurumları kategorisinde görmek mümkündür. Kara, Hava, Deniz Harp Okulları, Meslek Yüksekokulları ve enstitülerden oluşan bu kurumlarda gerçekleştirilen buluşlarda Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121 hükümleri uygulanabilecektir. Nitekim, 6756 sayılı Kanununun m. 8 ve 8/A hükmünde Milli Savunma Üniversitesinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının özlük hakları ve disiplin işlemlerinde 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu'na atıf yapılmaktadır. Yine, aynı tarihte yayımlanan 669 sayılı KHK ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi de bakanlık bağlantılı devlet yükseköğretim kurumları arasındadır. Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisine bağlı fakülte, meslek yüksekokulları, enstitü, araştırma ve eğitim merkezlerinde gerçekleştirilen buluşlar hakkında da, Sınai Mülkiyet Kanunu hükümleri uygulanabilecektir. Nitekim, 6756 sayılı Kanununun 112. maddesinde, akademide istihdam edilen öğretim elemanlarının özlük hakları konusunda 2547 sayılı Kanun ve 2914 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir.

Emniyet Teşkilatına Bağlı Yükseköğretim Kurumları

Polis Akademisi, emniyet teşkilatına bağlı bir yükseköğretim kurumudur. Anayasanın 132. maddesine göre; "Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tabidir". Bu bağlamda, polis akademileri için uygulanmakta olan 4562 sayılı Polis Yükseköğretim Kanunu mevcuttur. Polis Akademileri özel hükümlere tabi yükseköğretim kurumlarındandır. Emniyet Teşkilatına bağlı olan polis akademileri bünyesindeki enstitülerde, eğitim merkezlerinde, meslek yüksekokullarında gerçekleştirilecek buluşlarda Sınai Mülkiyet Kanunu hükümlerinin uygulanması kanımızca mümkündür. Bu hususta Sınai Mülkiyet Kanunu'nda bir ayırım yapılmaksızın yükseköğretim kurumları ifadesinin kullanılmış olması bunu destekler niteliktedir. Ayrıca, 4562 sayılı Polis Yükseköğretim Kanunu'nun m. 2/k bendinde yükseköğretim kurumu şu şekilde tanımlanmaktadır; "üniversiteler, yüksek teknoloji enstitüleri, Polis Akademisi, harp okulları ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, meslek yüksekokulları ile uygulama ve araştırma merkezleri". Özellikle araştırma laboratuvarına sahip olan ve bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerinin yürütüldüğü birimlerde (Adli Bilimler Enstitüsü gibi), bilimsel çalışmalar ve araştırmalar neticesinde buluş gerçekleştirilmesi mümkündür.

B. Buluşun Yükseköğretim Kurumu Bünyesindeki Kişiler Tarafından Gerçekleştirilmesi

1. Buluş Sahibi Kavramı

Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121'de yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmalardan söz edilmiş, mülga 551 sayılı Patent KHK'sında olduğu gibi üniversite mensupları ifadesinden vazgeçilmiştir. Yükseköğretim kurumlarında bilimsel araştırmalar ve çalışmalar sonucunda gerçekleştirilen buluş kavramı, kimin tarafından yapıldığının önemi olmaksızın yükseköğretim kurumu bünyesinde yapılan buluşları esas almıştır (Suluk, 2020, s. 302-303; Özden Merhacı, 2015, s. 425; Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 8). Buluşun gerçekleştirilmesine katkıda bulunan, yükseköğretim kurumu çatısı altında bulunan, bilimsel

çalışma ve araştırmalar yapan ya da yükseköğretim kaynaklarını kullanan kişileri içine alan bir kapsamda ele alınmıştır.

Sınai Mülkiyet Kanunu'nda buluşçu kavramının bir tanımının yapılmadığı ancak çeşitli hükümlerinde buluşu yapan kişi ifadesinin geçtiği görülmektedir (SMK m. 90/5, m. 93/1). Buluş, fikri bir ürün ya da yaratıcı bir faaliyetin sonucudur. Buluşa konu olan icat etmek faaliyeti, insana özgü bir faaliyettir ve ancak gerçek kişiler buluş yapabilir. SMK'nun 106/4,106/5, 109,110 ve 111. maddelerinde de kişi ifadesi geçmektedir, söz konusu hükümler incelendiğinde patent sahibinin gerçek ya da tüzel kişiler olabileceği anlaşılmaktadır (Bozkurt Yüksel, 2018, s. 602). Buluşun sahibi kural olarak buluşu gerçekleştiren gerçek kişi ya da kişilerdir. Tüzel kişiler buluş sahibi olamaz ancak buluş sahibinin hukuki halefi olurlar. Tüzel kişi buluş sahibinden kanunen ya da bir hukuki işlemle patent isteme hakkını kazanabilir (Tekinalp, 1997, s. 130). Buluş üzerindeki hakkın gerçek buluş sahibine ait olduğu SMK hükümlerinden anlaşılmaktadır. SMK m. 109 uyarınca; patent isteme hakkı -ilke olarak- buluşu yapana veya onun haleflerine aittir ancak bu hakkın başkalarına devri mümkündür. "Gerçek buluş sahipliği" ilkesi gereği; buluş önce buluşu gerçekleştiren kişinin şahsında doğar. Ancak fikri hukukta hakim olan gerçek hak sahipliği ilkesi, çalışan buluşları alanında daha farklı bir görünüm arz etmektedir (Suluk/Karasu/Nal, 2018, s. 252). Nitekim yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlarda kanunen yükseköğretim kurumunun buluşu devralma hakkı bulunmaktadır. Yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunduğu, patent başvurusu yapmak, patent almak, patenti ekonomik olarak değerlendirmek, patent ihlallerine karşı dava açmak haklarına sahip olacağı gibi buluş sahibine belli bir bedel ödemekle de yükümlü hale gelir.

Şayet buluş birden çok kişi tarafından birlikte gerçekleştirilirse patent isteme hakkı, taraflar başka türlü kararlaştırmamışsa bunların tamamına ait olacaktır. Bir buluşun birden fazla kişi tarafından işbirliği ve ortak çaba sonucunda gerçekleştirilmesi durumunda, birlikte buluş sahipliği söz konusu olur ve bu kişiler buluş üzerindeki haklara ortaklaşa/birlikte sahip olurlar (Tekinalp, 2012, s. 557). Bir buluşun gerçekleşmesinde birlikte çalışan birden fazla kişinin fikri çalışma ve katkıları rol oynamışsa aralarındaki hukuki ilişkiye elbirliği mülkiyetine ilişkin hükümler uygulanır (Koçak, 2019, s. 493). Ancak aynı buluş, birbirinden bağımsız olarak birden çok kişi tarafından gerçekleştirildiği takdirde patent isteme hakkı, önceki tarihli başvurunun yayımlanmış olması şartıyla daha önce başvuru yapana ait olur. Patent almak için ilk başvuran kişi, aksi ispat edilinceye kadar, patent isteme hakkının sahibi olarak kabul edilecektir.

Yükseköğretim kurumlarında birlikte buluş sahipliği konusu aşağıda ayrıca (Bkz. VI) incelenecektir.

2. Yükseköğretim Kurumlarında Buluş Sahibi Olabilecekler

a. Öğretim Elemanları

Yükseköğretim kurumlarında bilimsel araştırma ve çalışmalar öncelikle öğretim elemanları tarafından gerçekleştirilebilir. Öğretim elemanları, 2547 sayılı Kanunun 3/1 bendinde tanımlanmıştır. Buna göre; öğretim elemanları, öğretim üyeleri (profesör, doçent ve doktor öğretim üyeleri), öğretim görevlileri ve araştırma görevlilerinden oluşur. Yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanları tarafından yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmalar madde kapsamında değerlendirilebilecektir.

Devlet yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanları, özlük hakları ve hukuki statüleri yönünden önce 2914 sayılı Yüksek Öğretim Personel Kanunu ve burada hüküm bulunmayan hallerde ise 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabidirler (Yükseköğretim Personel Kanunu, m. 20). Profesör ve doçentler daimi kadroda, diğer öğretim elemanları ise geçici kadroda istihdam edilmektedirler. Ancak her iki durumda da taraflar arasında, pazarlığa kapalı bir kamusal ilişki kurulmaktadır.

Vakıf yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarının hukuki statüsü, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği çerçevesinde değerlendirilmektedir. Vakıf yükseköğretim kurumlarında istihdam edilen öğretim elemanlarında aranan nitelikler, disiplin hükümleri, görev, yetki ve yükümlülükler devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları ile aynıdır. Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarının seçimi, değerlendirilmesi, seçilenlerin; uygun görülen akademik unvanlarla görevlendirilmeleri ve yükseltilmeleri konusunda vakıf yükseköğretim kurumlarının organları yetkilidir. Vakıf yükseköğretim kurumlarında görev alan öğretim elemanları, çalışma esasları yönünden devlet yükseköğretim kurumları için öngörülen hükümlere tabi olup, bu personele aylık bakımından 4857 sayılı İş Kanunu hükümleri uygulanır (Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği, m. 23). Kanımızca, vakıf yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanlarının bilimsel araştırma ve çalışmalarının ürünleri olan buluşlar ile ilgili hususlarda sözleşme kapsamında düzenleme yapmaları mümkündür. Ancak, böyle bir sözleşme bulunmadığı takdirde Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121 hükümleri uygulanabilecektir.

b. Öğrenciler ve Stajyerlerin Durumu

Yükseköğretim kurumlarında stajyerlerin ya da öğrencilerin de bu madde kapsamına girip girmediği düşünülebilir. Kanımızca, maddenin amacı değerlendirildiğinde; yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar ve çalışmalar sonucunda bir buluş gerçekleştirilmişse, kimin tarafından gerçekleştirildiğinin önemi olmaksızın hüküm kapsamında olduğu söylenebilir. Nitekim, SMK m. 121/1’de kimin tarafından gerçekleştirildiği belirtilmeksizin yükseköğretim kurumlarında gerçekleşen buluşlara çalışan buluşlarına ilişkin hükümlerin uygulanacağı ifade edilmiştir. Yine, m. 121/9’da; “öğretim elemanları ile stajyerlerin ve öğrencilerin *diğer kamu kurumları veya özel kuruluşlarla* belirli bir sözleşme kapsamında yapmış oldukları çalışmalar sonucunda ortaya çıkan buluşlar üzerindeki hak sahipliğinin belirlenmesinde, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla sözleşme hükümleri”nin esas alınacağı belirtilmiştir. Nitekim, yükseköğretim kurumlarında kayıtlı bulunan öğrencilerin aynı zamanda başka bir kamu ya da özel kuruluş bünyesinde geçici ya da sürekli olarak çalışma ya da hizmet görmesi mümkündür. SMK m. 121’in uygulanabilmesi için öncelikle yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışma ve araştırmalar neticesinde bir buluşun gerçekleşmesi gereklidir. Öğretim elemanları gibi yükseköğretim kurumlarına kayıtlı öğrenciler ya da stajyerler başka bir kamu ya da özel kuruluş bünyesinde belli bir sözleşme kapsamında çalışma yapmışlarsa, hak sahipliğinin belirlenmesinde bu sözleşme hükümlerinin dikkate alınması gereklidir. Bir yükseköğretim kurumunda öğrenci olan bir kişi aynı zamanda başka kamu ya da özel kuruluşta çalışan ya da stajyer olabilir. Sınai Mülkiyet Kanununda (m. 3) “çalışan; özel hukuk sözleşmesi veya benzeri bir hukuki ilişki gereğince, başkasının hizmetinde olan ve bu hizmet ilişkisini işverenin gösterdiği belli bir işle ilgili olarak kişisel bir bağımlılık içinde ona karşı yerine getirmekle yükümlü olan kişiler ile kamu görevlilerini” ifade eden bir

kavram olarak kullanılmıştır. SMK m. 113’de öğrenciler ve ücretsiz olarak belirli bir süreye bağlı olmaksızın hizmet gören stajyerler hakkında çalışanlara ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmektedir. Çalışanın, bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletme veya kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarına dayanarak, iş ilişkisi sırasında yaptığı buluş ise SMK m. 113 kapsamında hizmet buluşu olarak kabul edilmiştir.

O halde, yükseköğretim kurumlarında bulunan öğretim elemanları, öğrenci ya da stajyerlerin diğer kamu kurumları ya da özel kuruluşlarla sözleşme kapsamında yapmış oldukları çalışmalar dışında olmak üzere, bizzat yükseköğretim kurumlarında yaptıkları bilimsel araştırmalar ve çalışmalar için SMK m. 121 uygulanabilecektir. Şayet öğretim elemanları, öğrenciler ya da stajyerlerin diğer kamu kurumları ya da özel kuruluşlarla belirli bir sözleşme kapsamında yaptıkları çalışmalar sonucu ortaya bir buluş çıkmışsa hak sahipliğinin belirlenmesi, bedel tespiti ve ödenmesi bakımından öncelikle sözleşme hükümleri dikkate alınacaktır (Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 10). Ancak buluş, böyle bir sözleşme kapsamında yapılan bir çalışma neticesinde değil de, yükseköğretim kurumlarında yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkmışsa, SMK m. 121 uygulanacaktır. O halde, yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışma ve araştırmalara katılan yükseköğretim kurumuna kayıtlı bulunan tüm ön lisans, lisans, lisansüstü öğrencileri yanında değişim programları öğrencileri ile stajyerler de yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirdikleri buluşlar yönünden SMK m. 121 hükümlerine tabi olacaklardır.

c. Diğer Kişiler

ÇBY m. 28/2 hükümleri uyarınca; 2547 sayılı Kanunun 3. maddesinin birinci fıkrasının (I) bendinde tanımlanan öğretim elemanları ile stajyerlerin ve öğrencilerin dışında kalan yükseköğretim kurumu çalışanları (teknik personel, işçi, memur vs.) tarafından gerçekleştirilen buluşlar için çalışanların buluşlarına ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmektedir (Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 8-9; Polater, 2019, s. 53). SMK m.121/1’de yükseköğretim kurumlarında bilimsel araştırma ve çalışmalar sonucunda ortaya çıkan buluşların kimin tarafından gerçekleştiği ayrımı yapılmadığı halde ÇBY m. 28/2 ile öğretim elemanları, öğrenciler ve stajyerler dışında kalan kişiler bu kapsamdan çıkarılmaktadır. Yükseköğretim kurumlarında örneğin bir teknik personelin bilimsel bir çalışma, araştırma ya da projeye dahil olarak buluş gerçekleştirmesi olasıdır. Bu durumda kanımızca SMK m. 121/1 hükümleri uygulanmalıdır. Kanımızca bu durumda ÇBY m. 28/2 hükümleri, SMK m. 121/1’e aykırılık teşkil edecektir (Çakır Çelebi, 2021, s. 1910).

IV. BULUŞUN BİLİMSEL ÇALIŞMALAR VE ARAŞTIRMALAR NETİCESİNDE GERÇEKLEŞTİRİLMESİ

SMK m. 121 hükmünün uygulanabilmesi için; buluşun, bilimsel çalışmalar ve araştırmalar neticesinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Polater, 2019, s. 57; Suluk, 2020, s. 304; Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 9). Bilimsel araştırma ve yayın yapmak öğretim elemanlarının görev ve yetkileri arasındadır. SMK m. 121 ile yükseköğretim kurumunda bilimsel çalışma ve araştırma faaliyetleri sonucunda gerçekleştirilen buluşlar üzerinde yükseköğretim kurumuna hak sahibi olma olanağı verilmiş ve ÇBY m. 28/1 hükmünde, bu kapsama hangi buluşların gireceği de belirtilmiştir. Yükseköğretim kurumu nezdinde yürütülmeyen bilimsel çalışma ya

da araştırma neticesinde gerçekleştirilen buluşlar hakkında SMK m. 121 hükümleri uygulanmayacaktır (Suluk, 2020, s. 306-307; Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, 9).

Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlarda; buluşu yapanın, buluşun gerçekleşmesinde yükseköğretim kurumunda edindiği deneyim ve çalışmaları rol oynamışsa, yükseköğretim kurumunun araç ve gereçleri kullanılarak buluş gerçekleşmişse, ÇBY m. 28 uyarınca buluşun yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirildiği kabul edilebilecektir. Belirtilen durumlardan birinde veya her ikisinde gerçekleştirilen buluşlar, yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluş olarak değerlendirilecektir. Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilmesine rağmen, SMK m. 121/1 hükmü ve Yönetmelik m. 28/1 kapsamına girmeyen buluşlar ise serbest buluş olarak kabul edilmelidir (Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 10).

Kanımızca, buna ilave olarak SMK m. 113 hükmünde belirtildiği gibi şayet buluşu yapanın, yükseköğretim kurumunda yükümlü olduğu faaliyeti gereği ya da yükümlü olduğu faaliyet sırasında gerçekleştirdiği buluşlar da bu kapsamda değerlendirilebilecektir. Yükseköğretim kurumu bu nitelikteki buluşlar hakkında hak sahipliği talebinde bulunabilecektir. Bu buluşların dışında kalan buluşlar, serbest buluş olarak kabul edilecektir.

A. Buluşun Yükseköğretim Kurumunda Edinilen Deneyim ve Çalışmalara Dayanılarak Gerçekleştirilmesi

ÇBY m. 28'de; buluşu yapanın yükseköğretim kurumunda edindiği deneyim ve çalışmalara dayanarak gerçekleştirilen buluşların bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği belirtmiştir. Yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmalar çoğunlukla öğretim elemanının serbest araştırma faaliyeti çerçevesinde yürütülür. Buluş gerçekleştirilirken yükseköğretim kurumunun, malzeme, laboratuvar, vb. maddi imkanları kullanılmadığı gibi yükseköğretim kurumundan elde edilen kurumsal bilgi birikimi de buluşun gerçekleşmesinde rol oynamamış ise, buluşun serbest buluş olduğu itirazı ileri sürülebilir. Buluşun, yükseköğretim kurumundaki araştırma-geliştirme faaliyetlerinden elde edilen bilgi, deneyim ve birikimle gerçekleştirilmesi halinde böyle bir itirazın yapılması zor görülmektedir. Buluşun gerçekleşmesinde yükseköğretim kurumunda çalışan öğretim elemanlarının bilgi ve tecrübelerinden yararlanılmışsa, bu durumun yükseköğretim kurumunun tecrübe bilgisi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği her somut olayda incelenmelidir. Öğretim elemanının bilimsel, akademik yeterliliği ise kendisine ait kabul edilmelidir (Uzunallı, 2015, s. 177).

B. Buluşun Yükseköğretim Kurumunun Araç ve Gereçleri Kullanılarak Gerçekleştirilmesi

SMK m. 121 ve ÇBY m. 28'e göre; buluşun gerçekleşmesinde yükseköğretim kurumunun araç ve gereçlerinin kullanılması halinde, buluşun yükseköğretim kurumuna bildirilmesi ve yükseköğretim kurumunun hak talebi düzenlenmiştir. Bilindiği gibi buluş, buluşu yapanın kişisel çaba ve yaratıcılığının ötesinde araç, gereç, teknik destek, deneyim ürünleri ile uzman kadroların katkıları sonucunda gerçekleştirilir (Yıldız, 2002, s. 253). Yükseköğretim kurumu tarafından sağlanan nakdi destek, sarf malzemesi, ekipman, laboratuvar ve insan kaynakları da dahil olmak üzere her türlü fon, tesis ve kaynaklar kullanılarak buluş gerçekleştirilmişse yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluş olarak kabul edilir. Buluşun gerçekleştirilmesinde yükseköğretim kurumunun araç ve gereçleri kullanılmamışsa, buluşunun yararlanmasına tahsis edilmiş laboratuvar, yardımcı personel, araştırma ve destek

fonları ya da ayrıca alınan bir ücret vs. yoksa buluşun serbest buluş olduğu yönünde itiraz yapılabilir (Keskin, 2003, s. 209).

C. Buluşun Yükümlü Olunan Faaliyet Gereği ya da Yükümlü Olunan Faaliyet Sırasında Gerçekleştirilmesi

SMK m. 121'de yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar için özel kanun hükümleri ve bu madde kapsamındaki düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla çalışanların buluşlarına ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmektedir. Çalışan buluşları, Sınai Mülkiyet Kanunu m. 113 ile 120 arasında düzenlenmiştir. Çalışan buluşlarına ilişkin 113. madde hükmü gereğince; çalışanın bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyet gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletme veya kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarına dayanarak iş ilişkisi sırasında yaptığı buluşu hizmet buluşu olarak, bunun dışında kalan buluşları serbest buluş olarak kabul etmektedir. Çalışanlar tarafından gerçekleştirilen buluş üzerinde işverenin tam veya kısmi hak talebinde bulunması mümkündür. Dikkat edilirse, çalışan buluşlarının düzenlendiği hükümlerde çalışanın, yükümlü olduğu faaliyet gereği gerçekleştirdiği, gerçekleştirilmesinde işyerindeki deneyim ve çalışmalarının rol oynadığı ya da iş ilişkisinin devamı sırasında gerçekleştirdiği buluşlar, hizmet buluşu olarak kabul edilmiştir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Küçükali, 2019, s. 759-774). Çalışan buluşlarına ilişkin Sınai Mülkiyet Kanunu m. 113 düzenlemesi, yükseköğretim kurumlarında da uygulanabilecek niteliktedir. Zira yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar hakkında Sınai Mülkiyet Kanunu m. 115, 116, 118 ve 119/4 hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir (SMK m. 121/5). O halde, çalışan buluşlarının düzenlendiği m. 113 ve 120 hükümleri yukarıda sayılanlar dışında olduğu için yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlara da uygulanabilecektir.

624

Buluşun yükseköğretim kurumunda gerçekleştirilen bir buluş olarak değerlendirilebilmesi için yükseköğretim kurumu elemanı tarafından göreve başlamasından sona erinceye kadar geçen süreçte gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Göreve başlamasından önce ya da görev süresinin bitiminden sonra gerçekleştirilen buluşlar için ilke olarak buluşun serbest buluş olduğu itirazı yapılabilir. Kanımızca görev süresinden önce başlamış olmakla birlikte, yükseköğretim kurumunun sağladığı araç ve gereçlerle, yükseköğretim kurumunda edinilen deneyim ve tecrübe ile görev sırasında tamamlanmış buluşların da kuruma bildirilmesi gerekmektedir. Bu nitelikteki buluşlar üzerinde yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunabilecektir. Yükseköğretim kurumunda başlayan bilimsel araştırmalar ve çalışmalar neticesinde gerçekleştirilen buluş faaliyeti, yükseköğretim kurumundan ayrıldıktan sonra tamamlanırsa bu hususta nasıl bir yol izlenmesi gerektiği tartışılmalıdır. Kanımızca böyle bir durumda da buluşu gerçekleştiren kişi yükseköğretim kurumundan ayrılmasına rağmen şayet ayrıldığı yükseköğretim kurumunun imkanlarını kullanarak buluşu gerçekleştirmişse ayrıldığı kuruma buluş bildirimini yapmalıdır.

Buluş, yükseköğretim kurumu bünyesinde yükümlü olduğu faaliyet gereği gerçekleştirilmemişse serbest buluş olarak kabul edilmelidir. Örneğin, yükseköğretim kurumundaki çalışma ve uzmanlık alanının dışındaki buluşlar için bu açıkça söylenebilecektir. Ancak, bilimsel çalışma ve uzmanlık alanı doğrultusunda yapılan buluşlarda acaba buluşun yükümlü olunan faaliyet gereği gerçekleştirilmediği ve serbest buluş olduğu itirazı yapılabilecek midir? Buradaki tartışma konusu, yükseköğretim kurumu elemanlarının, yükseköğretim kurumunda yürüttüğü temel bilimsel çalışma ve araştırma faaliyetlerini, yükümlü olduğu faaliyet olarak değerlendirip değerlendiremeyeceğimiz noktasında

toplanmaktadır. Bilindiği gibi bilimsel araştırmalar ve yayınlar yapmak üniversite öğretim elemanlarının görevleri arasındadır (2547 sayılı Kanun m. 22). Ancak yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmalar neticesinde bir buluş faaliyetinde bulunmak yükümlülükleri arasında değildir. Ayrıca yaptıkları buluşların, salt görev yaptığı yükseköğretim kurumunda edindikleri birikimlerin sonucunda olduğunu söylemek de mümkün değildir (Battal, 2002, s. 7). Sınai Mülkiyet Kanunu ile öğretim elemanlarının belirli bir projede yer alıp almaması ayrımı yapılmaksızın bilimsel araştırma faaliyeti sonucu gerçekleştirilen buluşlar üzerinde yükseköğretim kurumuna hak sahibi olma olanağı verilmiştir. Bunun en temel sebebi daha önce belirttiğimiz gibi üniversite mensuplarının gerçekleştirdikleri buluşları patentleştiremedikleri olduğu düşünülürse, yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen tüm buluşlardan kurumun bilgilendirilmesi ve böylece kurumun hem kaynak temin etmesi hem de buluşların patentleştirilerek ticarileşmesi sağlanabilecektir. Bunun için yükseköğretim kurumlarının bilimsel çalışma ve araştırmalar için uygun ortamı sağlaması da gereklidir. Buluşun, yükseköğretim kurumundaki faaliyetin gereği olarak başka bir anlatımla görev gereği yürütülen faaliyetin doğrudan veya dolayısıyla sonucu olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Uzunallı, 2015, s. 176). Özellikle yükseköğretim kurumunun sağladığı olanaklarla kullanılan laboratuvar, uygulama araştırma merkezleri, ar-ge birimlerinde ya da yükseköğretim kurumu tarafından desteklenen bilimsel araştırma projeleri kapsamında yürütülen çalışmalar neticesinde gerçekleştirilen buluşların görev gereği yürütülen faaliyetin sonucu olduğu söylenebilir.

V. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN BULUŞLARDA BULUŞÇUNUN BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmalar neticesinde buluş gerçekleştirildiğinde, buluşu yapan yazılı olarak ve gecikmeksizin yükseköğretim kurumuna bildirim yapmakla yükümlüdür. Yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışma ve araştırmalar neticesinde gerçekleşen tüm buluşların yükseköğretim kurumuna bildirilmesi zorunludur. Böylece yükseköğretim kurumu, buluşu değerlendirme ya da hak talep etme olanağına kavuşur. Yükseköğretim kurumunda gerçekleştirilen buluşun serbest buluş mu, yoksa yükseköğretim kurumunun hak talebinde bulunabileceği nitelikte bir buluş mu olduğuna buluşu yapan kendisi karar veremez. Dolayısıyla hizmet buluşu ve serbest buluş ayrımı yapılmaksızın yükseköğretim kurumunda gerçekleştirilen tüm buluşlar bakımından bildirim yükümlülüğü söz konusudur (Polater, 2019, s. 76; Sözüer, 2020, s. 44; Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 11).

Buluş bildirimini olarak adlandırabileceğimiz bildirim süresine ilişkin mevzuatta açık bir süre öngörülmemiş ve bu bildirim gecikmeksizin yapılmasının emredilmiş olduğu görülmektedir (Sözüer, 2020, s. 42; Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 11). Buluş, genellikle teknik bir problemin çözümü ya da AR-GE çalışmaları sırasında bu teknik problem ile ilgili ya da tamamen ayrı bir alanda ortaya çıkabilir. Buluşun tam olarak ortaya çıktığı anın kesin olarak saptanmasının güç olması nedeniyle, hak kayıplarının yaşanmaması için buluş bildirimini gecikmeksizin yapılması gerekmektedir. Bildirim yükümlülüğüne rağmen, hiç bildirimde bulunulmaması halinde kanımızca yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunabilecektir (Tekinalp, 2012, s. 562).

Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar için bildirim yapılmamış ancak patent başvurusu yapılmışsa bu başvurunun yapıldığı da bildirilmelidir (SMK m. 121). ÇBY m. 30'a

göre yükseköğretim kurumuna bildirim yapılmaksızın patent başvurusu yapılmışsa; patent başvurusu yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde buluşu yapanın yükseköğretim kurumuna patent başvurusu yapıldığını bildirmesi gereklidir. Patent başvurusuna ait tüm bilgi ve belgelerle birlikte başvuru bildiriminin yapılması zorunludur.

Bildirim yükümlülüğüne ilişkin ayrıntılar, ÇBY m. 29'da düzenlenmiştir. Buna göre; yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar, yükseköğretim kurumu tarafından belirlenen ilgili birime, böyle bir birim henüz belirlenmediyse rektörlüğe yapılır. Yükseköğretim kurumu tarafından Buluş Bildirim Formları hazırlanması, buluş bildiriminin hangi aşamada ve nasıl yapılacağı net bir şekilde belirlenmesi ve yükseköğretim kurumu çalışanlarının bu konuda bilgilendirilmesi önem taşımaktadır. İlgili birim buluşun gizliliğine ilişkin her türlü önlemi almakla yükümlüdür. Kanımızca ilgili birim, ihmal derecesinde bile olsa kusuru ile gizlilik yükümlülüğünü ihlal ederse, buluş yapan uğradığı zararın giderilmesini talep edebilecektir.

Buluş bildiriminde bulunan, buluşun konusunu, teknik problem ve bu problemin çözümünü, buluşun nasıl gerçekleştirildiğini, buluşun daha iyi açıklanması bakımından gerekli diğer bilgi ve belgeleri, buluşun serbest buluş niteliğinin olup olmadığını, şayet serbest buluş olduğu iddia ediliyorsa gerekçelerini sunmalıdır. Buluş, birden çok kişi tarafından gerçekleştirilmişse bildirim birlikte yapılabilir. Bildirimde, buluşu yapanların adları ve buluş üzerindeki katkı payları da belirtilmelidir. Aksi takdirde katkı paylarının eşit olduğu kabul edilecektir (ÇBY m. 29).

Buluşun farklı yükseköğretim kurumundaki kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olması halinde, buluşu yapanların buluş bildirimini kendi yükseköğretim kurumlarına ayrı ayrı yapmaları gerekmektedir (ÇBY m. 29/4). Buluşun farklı üniversitelere mensup kişiler tarafından ortaklaşa yürütülen bilimsel araştırma faaliyetleri sırasında gerçekleştirilmesi halinde buluşu yapanlar kendi yükseköğretim kurumlarına buluş bildirimini yapmak zorundadır (ÇBY m. 29/5). Bu durumda, her bir yükseköğretim kurumu kendi süreçleri kapsamında hak sahipliğini karara bağlayabilecektir. Kurumlar arası ihtilafların önlenmesi bakımından buluşu yapan kişinin, başka kurumlara da bildirimde bulunulduğu hususunu ayrıca bildirmesi önemlidir (Suluk, 2020, s. 323; Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 12).

Buluşun farklı yükseköğretim kurumundaki kişiler tarafından birlikte gerçekleştirilmiş olması halinde söz konusu yükseköğretim kurumları buluşun ortak sahibi olacaktır ve ÇBY m. 31/4 hükmü gereğince birlikte patent başvurusunda bulunacaklardır. Hak sahipliği paylaşımı ise ilgili yükseköğretim kurumları arasında yapılacak sözleşme ile belirlenecektir. Her bir yükseköğretim kurumu hak talep ederse, kendi mensubunun buluşa yaptığı katkı oranında hak sahibi olabilecektir. Başvuru süreçlerinin yürütülmesi, tescil ve ticarileştirme masraflarının nasıl karşılanacağı konusunda yükseköğretim kurumları arasında sözleşme düzenlenmesi ve ardından başvuru süreçlerinin başlatılması gerekmektedir. Yükseköğretim kurumlarının her ikisi de hak sahipliği talep etmezse; buluş, serbest buluş olarak değerlendirilir ve bu durumda buluş üzerindeki tasarruf yetkisi buluş sahiplerine ait olur. Patent başvurusu yapılması ya da yapılmaması, başvuru yapılacaksa masrafların nasıl karşılanacağı, buluş sahipleri arasında belirlenir. Yükseköğretim kurumlarından biri hak talep eder, ancak diğeri hak talep etmezse başvuru süreçleri hak talep eden yükseköğretim kurumu ile buluşu kendi yükseköğretim kurumu tarafından serbest bırakılan serbest buluş sahibi tarafından yürütülmelidir. Bu durumda, serbest buluş sahibi ile hak talep eden yükseköğretim kurumu başvuru süreçlerini

yürütmelidir. Serbest buluş sahibinin haklarını, hak talep eden üniversiteye devretmesi de mümkündür (Türk Patent ve Marka Kurumu, Üniversite Buluşları Kılavuzu, 2020, s. 5).

Buluşu yapan kişiler, kendi yükseköğretim kurumları dışında farklı yükseköğretim kurumlarının imkânlarını da kullanarak buluş gerçekleştirmiş olmaları halinde, buluş bildirimini kendi yükseköğretim kurumlarına ve imkânlarından yararlanan diğer yükseköğretim kurumlarına ayrı ayrı yapmalıdırlar (ÇBY m. 29/5). Buluş sahibi, teknik problemi ve çözümünü tam olarak açıklayabildiği anda mensubu olduğu kuruma buluşu bildirmelidir. Şayet, mensubu olduğu yükseköğretim kurumu dışında başka bir kurumun imkanları kullanılarak buluş gerçekleştirilmişse, bu kurumun da bilgilendirilmesi gerekmektedir. Buluş Bildirim Formlarına buluşa katkısı olan kişi ya da kurumlara ilişkin bilgilerin yazılması başvuru süreçlerini hızlandıracaktır (Türk Patent ve Marka Kurumu, Üniversite Buluşları Kılavuzu, 2020, s. 6).

Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121/9'da; öğretim elemanları ile stajyerlerin ve öğrencilerin *diğer kamu kurumları veya özel kuruluşlarla* belirli bir sözleşme kapsamında yapmış oldukları çalışmalar sonucunda ortaya çıkan buluşlar üzerindeki hak sahipliğinin belirlenmesinde, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla sözleşme hükümlerinin esas alınacağı belirtilmiştir. SMK m. 121/9 ile öğretim elemanları, stajyer ve öğrencilere yükseköğretim kurumundan bağımsız olarak kamu ve özel kurumlarla iş ve proje yapmak imkanı getirildiği bu durumda yükseköğretim kurumunun SMK m. 121 hükümleri çerçevesinde hak sahipliği talebinde bulunamayacağı, hak sahipliği talebinin sözleşmeye göre belirleneceği ifade edilmektedir (Esendal, 2020, s. 245; Özkan, 2019, s. 149). Kanımızca bu durumda hak sahipliği konusu sözleşme kapsamında belirlenebilecektir. Ancak, buluşun ortaya çıkmasında yükseköğretim kurumu bünyesinde yürütülen bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucunda ortaya çıkan, tamamlanmış veya devam etmekte olan çalışmaların ve/veya yükseköğretim kurumuna ait alt yapı imkânlarının kullanılması durumunda, "yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluş" sayılmakta olup, bu kapsamda buluşun yükseköğretim kurumuna bildirilmesi gerekmektedir. Bildirim neticesinde yükseköğretim kurumu buluşa katkısı oranında hak sahipliği talep edebilir (Türk Patent ve Marka Kurumu, Üniversite Buluşları Kılavuzu, 2020, s. 9). Aksi halde yükseköğretim kurumunun her türlü altyapısını ve imkânını kullanılarak ve izinsiz ya da bildirim yapılmadan üçüncü kişilerle belirli bir sözleşme çerçevesinde bilimsel çalışmalar yürütebilir ki bu durum SMK m. 121 düzenlemesi ile bağdaşmaz (Yaşar, 2019, s. 1).

Proje sırasında ve/veya sonunda sınai mülkiyete konu bir çıktı elde edilmesi ile ilgili olarak proje sözleşmesinde; buluşun, yükseköğretim kurumu ve kamu ya da özel kuruluşunun ortak mülkiyetine tabi olacağı kararlaştırılabileceği gibi bunlardan sadece birine ait olacağı da kararlaştırılmış olabilir. Proje sözleşmesinde yapılan düzenleme esas alınarak buluş üzerinde hak sahibi olan taraf ya da taraflara bildirim yapılması gerekmektedir (Türk Patent ve Marka Kurumu, Üniversite Buluşları Kılavuzu, 2020, s. 5).

Belirli bir sözleşme kapsamında yürütülen çalışmalar sırasında öğretim elemanları, stajyer ya da öğrencilere ödenen ücretler, henüz daha ortaya çıkmamış buluş üzerinde hak sahipliği devir bedeli olarak nitelendirilemez (Tutkun Berk, 2017, s. 1).

Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlara ilişkin olarak çalışan buluşlarına ilişkin uygulanamaz nitelikte hükümler dışındaki hükümler uygulanabilecektir. SMK m. 121/1

hükmünde özel kanun hükümleri saklı tutulmuş ve SMK m. 121/5 hükmünde ise yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar hakkında SMK m. 115, m. 116, m. 118 ve m. 119/4 hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla anılan hükümler ve özel kanun hükümleri, bu kurala istisna teşkil etmektedir. Bildirim sistemine ilişkin bunların dışında kalan sair hükümler, yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar bakımından da uygulama alanı bulmaktadır (Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 11). O halde; Sınai Mülkiyet Kanunu m. 114 burada da uygulanabilir. Yükseköğretim kurumu, kanunda öngörülen şekilde bildirimde bulunabilmesi için gereken yardımı göstermek zorundadır.

Buluş yapan, serbest buluş niteliği kazanmadığı sürece buluşu ve buluş için yapılan hazırlık çalışmaları dahil tüm bilgi ve belgeleri gizli tutmakla yükümlüdür. Anayasa m. 130/4 hükmü uyarınca üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcılarını serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Bu özgürlük, Devletin varlığı, bağımsızlığı, milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde olmamak üzere üniversite öğretim elemanlarının her konuda bilimsel araştırma yapabileceği, yaptığı bilimsel araştırmalarının sonuçlarını yayınlatabileceği veya yayınlamama konusunda da özgür olduğunu ifade eden bir kavramdır. Görüldüğü gibi anayasal olarak güvence altına alınan yayın özgürlüğü hakkı, SMK m. 121/1 de düzenlenen buluşu gizli tutma yükümlülüğüne ilişkin hükümlerle sınırlandırılmıştır (Polater, 2019, s. 91). Yükseköğretim kurumunda yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmalar neticesinde yapılan buluşun gizli tutulması yükümlülüğü, araştırma faaliyeti sonucu gerçekleştirilen buluşun sonuçlarının yayınlanamamasına neden olacaktır. Aksi halde, buluşun yenilik özelliği ortadan kalkarak patent alınamaması sonucunu doğurabilecektir. Yükseköğretim kurumu kendisine yapılan bildirim üzerine dört ay içinde hak sahipliği kararı verebilecektir. Kanımızca, başvuru ya da patent bildirimini yapılırken öğretim elemanı, buluşun sonuçlarını yayımlama isteğini bildirirse, yükseköğretim kurumu gecikmeden hak sahipliği kararını vermelidir.

Yükseköğretim kurumunun ilgili birimi, buluş bildirimini kaydeder ve bildirim kendisine ulaştığı tarihi, bildirimde bulunan kişi veya kişilere gecikmeksizin ve yazılı olarak bildirir (ÇBY m. 29/6). Buluş bildiriminin eksik yapılması halinde yükseköğretim kurumu, bildirim kendisine ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde eksikliklerin giderilmesini talep edebilir (ÇBY m. 29/7). Bildirim eksik ya da yanlış bilgiler içermesi halinde yükseköğretim kurumu belirtilen sürede düzeltme istemelidir. Kanımızca iki aylık süre, hak düşürücü niteliktedir. Yükseköğretim kurumu bu süre içinde düzeltme talebinde bulunmazsa, buluş bildirimini usulüne uygun yapılmış sayılır (ÇBY m. 29/7). Yükseköğretim kurumu düzeltme talebinde bulunmuşsa; buluşu yapan, bildirimde belirtilen eksiklikleri, bildirim kendisine ulaştığı tarihten itibaren bir ay içinde gidermelidir. Aksi takdirde, buluş bildirimini usulüne uygun olarak yapılmamış sayılır ve buluş bildiriminin yeniden yapılması gerekir (ÇBY m. 29/8). Buluş bildirimindeki eksikliklerin zamanında tamamlanması durumunda yükseköğretim kurumunun hak sahipliğine ilişkin dört aylık karar verme süresi buluş bildiriminin ilk yapıldığı tarih itibarıyla başlamaktadır.

Buluşu yapan, bildirim yükümlülüğünü yerine getirmemesi ya da gecikerek yerine getirmesi nedeniyle yükseköğretim kurumu aleyhine doğan zararlardan sorumludur (ÇBY m. 29/9). Buluşu yapan, gecikmeksizin bildirim yapma yükümlülüğünü usulüne uygun yerine getirmediğinde, süresi içerisinde bildirim yapılmayarak yayın yapılması durumunda da gizlilik yükümlülüğünü ihlal etmiş olacaktır. Buluş sahipleri tarafından yükseköğretim kurumuna bildirim patent başvurusu halinde; yükseköğretim kurumu patent başvurusu veya patent

sahibine karşı SMK'nin 110 ve 111. maddeleri kapsamında hak sahipliği ve gasp davası açarak, Yönetmeliğin 29/9 maddesi gereğince de aleyhine doğan zararların tazminini talep edebilir (Türk Patent ve Marka Kurumu, Üniversite Buluşları Kılavuzu, 2020, s. 6; Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 13).

VI. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMUNUN HAK TALEP ETME YETKİSİ

Sınai Mülkiyet Kanunu ile yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar üzerinde yükseköğretim kurumlarına hak sahipliği talep etme imkanı getirilmiştir. Oysa, mülga 551 sayılı KHK ile üniversite mensuplarının buluşları, istisnaen proje kapsamında görevlendirmeler dışında tamamen serbest buluş olarak kabul edilerek herhangi bir bildirim yükümlülüğü de öngörülmemişti. Üniversite mensupları, buluşlarını değerlendirmek konusunda tamamen serbest bırakılmış, buluşun kamuya açıklanıp açıklanmaması, patent başvurusu yapıp yapmamak, belli bir süre ya da tamamen gizli tutup tutmamak konusunda serbestti. Sınai Mülkiyet Kanunu ile yükseköğretim kurumlarındaki mevcut buluş potansiyelinin ortaya çıkarılması ve ekonomiye kazandırılması amacıyla yeni düzenlemeler getirilmiştir. Böylece hem yükseköğretim kurumuna kaynak temin edilerek bilimsel çalışmalar ve araştırmalar desteklenebilecek hem de buluşların ticarileştirilmesinin önü açılarak ekonomiye kazandırılacaktır (Güneş, 2010, s. 21).

Yükseköğretim kurumu, bilimsel çalışmalar ya da araştırmalar sonucu gerçekleştirilen buluşlar ile ilgili kendisine yapılan buluş ya da başvuru bildirimine üzerine hak sahipliği talep edebilir. Görüldüğü üzere, buluşun sahibi kural olarak buluşu gerçekleştiren kişidir. "Gerçek buluş sahipliği" ilkesi gereği; buluş önce buluşu gerçekleştiren kişinin şahsında doğar. Ancak yükseköğretim kurumunun buluşu devralma hakkı bulunmaktadır. Yükseköğretim kurumu hak sahipliği kararını, buluş ya da başvuru bildirimine kendisine ulaştığı tarihten itibaren dört ay içinde yazılı olarak bildirmelidir. Bu süre hak düşürücü niteliktedir. Yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunmadığı takdirde buluş, serbest buluş olarak kabul edilir (ÇBY m. 31). Yükseköğretim kurumu, dört aylık süre içinde tam hak talebinde bulunabileceği gibi buluşu serbest bıraktığını da açıklayabilir (Uzunallı, 2015, s. 178), belirtilen süre içinde hak sahipliği talebinde bulunmadığı takdirde ise buluş serbest buluş olarak kabul edilir (Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 14).

Yükseköğretim kurumunun kısmi hak talep etme hakkı olup olmadığı konusu incelenmelidir. Şayet, kısmi hak talebi mümkün olursa, buluş serbest buluşa dönüşmekle birlikte, yükseköğretim kurumu da buluşu kullanma hakkına sahip olabilecektir. Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar hakkında uygulanamayacak hükümler arasında çalışan buluşlarına ilişkin olarak işverenin tam veya kısmi hak talep edebileceğini hükme bağlayan Sınai Mülkiyet Kanunu m. 115'de yer almaktadır. O halde, yükseköğretim kurumunun bildirim talebi üzerine kısmi hak talebinde bulunması mümkün görülmemektedir. Yani, kendisine yapılan bildirim üzerine sadece tam hak sahipliği talebinde bulunabilecektir. Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121/6 düzenlemesi incelendiğinde; yükseköğretim kurumunun başvurudan veya patent hakkından vazgeçmek istemesi veya buluşun, patent başvurusu yapıldıktan sonra serbest buluş niteliği kazanması halinde yükseköğretim kurumunun, teklifi kabul etmesi durumunda buluşu yapana haklarını devredebileceği hükme bağlanmıştır. Maddenin devamında yükseköğretim kurumunun, başvuru veya patent hakkını buluşu yapana devretmesi durumunda inhisari nitelikte olmayan kullanım hakkını uygun bir bedel karşılığında saklı tutabileceği belirtilmiştir. Görüldüğü üzere yükseköğretim kurumu

başvurudan veya patent hakkından vazgeçmek istediğinde buluşu yapana haklarını devrederse kısmi hak talebinde bulunabilecektir. Yükseköğretim kurumunun inhisari nitelikte olmayan kullanım hakkı, basit lisansa benzer. Yükseköğretim kurumu, buluşu sadece yükseköğretim kurumunda kullanabilir. Bunun dışında kullanma yetkisini başkalarına devredemez ve alt lisanslar vermek suretiyle bunu çoğaltamaz (Canbolat, 2007, s. 229). Buluşu yapanın teklifi kabul etmemesi durumunda patent başvurusu veya patent üzerindeki tasarruf yetkisi yükseköğretim kurumuna ait olur.

Yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunduğu koruma için patent başvurusu yapmak, patent almak, patenti ekonomik olarak değerlendirmek, patent ihlallerine karşı dava açmak haklarına sahip olacağı gibi, buluş sahibine belli bir bedel ödemekle de yükümlü hale gelir. Yükseköğretim kurumlarının buluş üzerinde hak sahipliği konusundaki değerlendirmelerinde, buluşun patentlenebilir nitelikte olup olmadığı konusundaki kanaatlerini oluşturmaları önemlidir. Aksi takdirde, patentlenemeyecek bir buluş için başvuru yapılması söz konusu olabilir. Bu nedenle yükseköğretim kurumları, bildiri yapılan buluşlar için, patentlenemeyeceği gerekçesi ile hak sahipliği talep etmeyebilir. Hak sahipliğinin talep edilmemesi durumunda buluş serbest buluş niteliği kazanır.

Yükseköğretim kurumu ve sanayi işbirliği projeleri sonucunda ortaya çıkan buluşlarda hak sahipliği konusu sözleşme hükümlerine göre belirlenmektedir (SMK m. 121/9). Ancak, sözleşmede hak sahipliği konusu düzenlenmemiş ise; buluşun ortaya çıkmasında kullanılan altyapı, bilgi ve birikim sanayi kuruluşunun önceki çalışmaları sonucunda elde edilmiş ve yükseköğretim kurumunun kaynağı kullanılmamış ise hak sahipliği sanayi kuruluşuna ait olacaktır. Buluşun ortaya çıkmasında yükseköğretim kurumu bünyesinde yürütülen bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucunda ortaya çıkan, tamamlanmış veya devam etmekte olan çalışmaların ve/veya yükseköğretim kurumuna ait alt yapı imkânlarının kullanılması durumunda, "yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluş" sayılmakta olup, bu kapsamda buluşun yükseköğretim kurumuna bildirilmesi gerekmektedir. Bildirim neticesinde yükseköğretim kurumu buluşa katkısı oranında hak sahipliği talep edebilir (Türk Patent ve Marka Kurumu, Üniversite Buluşları Kılavuzu, 2020, s. 9).

VII. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMUNUN HAK SAHİPLİĞİ KARARINA İTİRAZ

Buluşu yapan, yükseköğretim kurumunun hak sahipliğine ilişkin kararına karşı, kararın bildirim tarihinden itibaren iki ay içinde, buluşun serbest buluş olduğunu ileri sürerek ilgili belgelerle birlikte yükseköğretim kurumu tarafından belirlenen birime itiraz edebilir (ÇBY m. 33). Kanımızca belirtilen süre içinde itiraz edilmezse, yükseköğretim kurumu buluşu elde etmek hakkına sahiptir. İtiraz için ilgili birim belirlenmediyse itirazın rektörlüğe sunulması gerekir. İtirazları inceleyecek birimin; buluşa ilişkin hak sahipliği kararı veren birimden farklı ve hiyerarşik olarak daha üst konumda olan karar verici bir birim, örneğin üniversite yönetim kurulu ya da üniversite senatosu gibi bir birim olmasına özen gösterilmelidir (Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 15). İlgili birim, itiraz tarihinden itibaren iki ay içinde itiraza ilişkin kararını vermelidir. Aksi takdirde buluş, serbest buluş niteliği kazanır. İlgili birimin kararı gerekçeleriyle birlikte geciktirmeksizin buluşu yapana bildirilir (ÇBY m. 33/2). İtiraz üzerine buluş, serbest buluş niteliği kazanırsa; karar tarihinden itibaren buluş üzerindeki tüm haklar buluşu yapana geçer. Buluşu yapan başvurunun kendi başvurusu olarak kabul edilmesini Türk Patent ve Marka Kurumuna bildirir. Kurum, başvuru sahibi değişikliğini sicile

kaydeder. Yükseköğretim kurumu, patent başvurusuna ilişkin bilgi/belgeleri buluşu yapana verir (ÇBY m. 33/3).

Daha önce de belirttiğimiz gibi buluş ya da başvuru bildirimini yapılmaması, yükseköğretim kurumunun tam hak talep etme olanağını ihlal etmektedir ve yükseköğretim kurumu uğradığı zararın tazminini talep edebilir. Bilimsel çalışmalar ya da araştırmalar neticesinde buluş gerçekleştirildiğinde bildirim yapılmalı, yükseköğretim kurumu hak sahipliği kararı alırsa varsa itirazlar sunulmalıdır.

SMK m. 121/1 hükmünde, çalışan buluşlarına yapılan atıf nedeniyle buluşu yapanın, yükseköğretim kurumunun serbest buluş kararı veya hak sahipliği kararı sonrası patent başvurusu yapılana dek buluşu gizli tutma yükümlülüğü mevcuttur. Dolayısıyla, buluşun akademik yayın, konferans sunumu vb. yollarla açıklanmasından önce serbest buluş kararı ya da hak sahipliği kararının verilmesi beklenmelidir (Abacıoğlu Viskuşenko, Karaca, 2021, s. 15-16)

VIII. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMUNUN BAŞVURU YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Buluş yapanın buluş bildirimini üzerine yükseköğretim kurumu; hak sahipliği talebinde bulunmuşsa, hak sahipliği talebine ilişkin karar tarihinden itibaren dört ay içinde, buluşu yapan ile yükseköğretim kurumunun anlaşmaları halinde karar tarihinden itibaren en geç altı ay içinde patent başvurusunda bulunmak zorundadır. SMK m. 116 hükmünde olduğu gibi, yükseköğretim kurumunun başvuru yapmaktan kaçınma imkânı bulunmamaktadır. Zira, SMK m. 121/5 hükmüne göre; yükseköğretim kurumunda gerçekleşen buluşlar hakkında SMK m. 116 hükmü uygulanamayacaktır. (Polater, 2019, s. 79; Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 16). Aksi takdirde buluş, serbest buluş niteliği kazanır. Yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebine ilişkin kararını patent başvurusuyla birlikte Türk Patent ve Marka Kurumuna sunar (ÇBY m. 32/1).

Buluş yapan tarafından patent başvurusu yapılmış ve yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunmuşsa, yükseköğretim kurumu patent başvurusunun kendi başvurusu olarak kabul edilmesini ve işlem görmesini, hak sahipliği talebine ilişkin kararı da ekleyerek Türk Patent ve Marka Kurumuna bildirir. Aksi takdirde, buluşun serbest buluş olduğu kabul edilir (ÇBY m. 32/2).

Türk Patent ve Marka Kurumu, yükseköğretim kurumunun hak sahipliğine ilişkin kararının kendisine bildirim tarihi itibarıyla başvuru sahibi değişikliğini sicile kaydeder. Buluşu yapan, hak sahipliği yükseköğretim kurumuna geçen buluşla ilgili yapılan patent başvurusuna ilişkin tüm bilgi ve belgeleri ve buluşa ilişkin patent alınması ve devamındaki süreçlerde ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeleri yükseköğretim kurumuna verir (ÇBY m. 32/3).

Buluşun farklı yükseköğretim kurumundaki kişiler tarafından ya da farklı yükseköğretim kurumlarının imkanları kullanılarak gerçekleştirilmesi halinde patent başvurusu yükseköğretim kurumları tarafından birlikte yapılır. Hak sahipliği paylaşımı, ilgili yükseköğretim kurumları arasında yapılacak sözleşme ile belirlenir (ÇBY m. 32/4). Fakat yükseköğretim kurumları hak sahipliği kararlarını eş zamanlı olarak veremeyebileceği için yükseköğretim kurumları arasında imzalanacak bir protokol veya sözleşme ile hak sahipliği kararını ilk alan yükseköğretim kurumunun başvuru yapması, diğer yükseköğretim kurumu/kurumlarının hak sahipliği kararı alması sonrası, belirlenen oranlarda hak sahipliği

devri yapılması uygulanabilecektir (Türk Patent Kurumu, Üniversite Buluşları Kılavuzu: 2020, s. 9-10).

Yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunmuşsa, söz konusu buluşun yabancı bir ülkede de korunması için başvuru yapılabilir ancak bu bir zorunluluk değildir. Bilindiği gibi patent hakkı yalnızca tescil edildiği ülkede geçerlidir (Yusufoğlu, 2014, s. 85). Yükseköğretim kurumunun başvuru yükümlülüğü yalnızca ulusal başvurular ile sınırlı tutulmuştur (Polater, 2019, s. 80; Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 16). Koruma/tescil talep edilen ülke, buluşun patentlenebilir olup olmadığını kendi kurallarına göre belirleyecektir (Saraç, 2003, s. 40). Yükseköğretim kurumu, buluşu yapanın talebi üzerine patent almak istemediği yabancı ülkeler için buluşu serbest bırakmak ve bu ülkelerde buluşu yapana patent almak için talepte bulunma imkânını sağlamakla yükümlüdür. Buluşun serbest bırakılması, rüçhan hakkı süresinin geçirilmemesi açısından makul bir süre içinde yapılır (ÇBY m. 32/5).

IX. HAKKIN DEVRİ

Yükseköğretim kurumu, başvurudan veya patent hakkından vazgeçmek isterse, Türk Patent ve Marka Kurumu nezdinde vazgeçme talebinde bulunmadan önce, başvuru veya patent hakkını devralmasına ilişkin teklifini buluşu yapana bildirir. Buluşu yapan, bu konuda kendisine yapılan bildirim tarihinden itibaren bir ay içinde cevap vermezse veya teklifi kabul etmezse patent başvurusu veya patent üzerindeki tasarruf yetkisi yükseköğretim kurumuna ait olur ve yükseköğretim kurumu patent başvurusu veya patent hakkından vazgeçebilir. Buluşu yapanın teklifi kabul etmesi durumunda haklar buluşu yapana bedelsiz olarak devredilir. Buluşu yapan başvurunun veya patentin kendi adına kaydedilmesi talebini Türk Patent ve Marka Kurumuna bildirir. Bu durumda yükseköğretim kurumu, hak sahipliği değişikliğine konu buluşla ilgili patent alınması ve korunması için gerekli olan bilgi ve belgeleri buluşu yapana verir (ÇBY m. 34/1).

Buluş, patent başvurusu yapıldıktan sonra serbest buluş niteliği kazanırsa başvuru veya patent üzerindeki haklar buluşu yapana bedelsiz olarak devredilir. Buluşu yapan başvurunun veya patentin kendi adına kaydedilmesini Türk Patent ve Marka Kurumuna bildirir. Kurum, bildirim tarihi itibarıyla başvuru veya hak sahibi değişikliğini sicile kaydeder. Yükseköğretim kurumu, serbest buluş niteliği kazanan buluşla ilgili patent alınması ve korunması için gerekli olan bilgi ve belgeleri buluşu yapana verir.

X. BULUŞTAN ELDE EDİLEN GELİRİN PAYLAŞIMI

Kanun koyucu yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlardan elde edilen gelir bakımından, yükseköğretim kurumu ve buluşu yapan arasında gelirin paylaşılması sistemini benimsemiştir. ÇBY m. 35/1 hükmüne göre; buluştan elde edilen gelir; buluşun kullanımından, lisans verilmesinden, devredilmesinden veya diğer yollarla ticarileştirilmesinden, elde edilen gelirlerin tamamıdır. Buluştan elde edilen gelirin yükseköğretim kurumu ve buluşu yapan arasındaki paylaşımı, buluşu yapana gelirin en az üçte biri verilecek şekilde belirlenir (ÇBY m. 35/1). Bu orandan az olmamak kaydıyla yükseköğretim kurumlarının iç yönergeleri ile farklı bir oran belirlenmesi de mümkündür. Her ne kadar SMK ve ÇBY, gelirin paylaşılması esnasında ticarileştirme sonucunda elde edilen kazancın brüt veya net gelir üzerinden hesaplanmasına ilişkin bir düzenleme öngörmemiş olsa da, SMK'nun ilgili madde gerekçesinde "buluşun ekonomik olarak değerlendirilmesi sonucunda elde edilen gelirin brüt miktarının en az üçte birinin buluş sahibine aktarılması, kalan kısmının ise üniversiteye gelir olarak kaydedilmesi

öngörülmüştür” şeklinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda, gelirin paylaşımı esnasında brüt gelirin dikkate alınması yerinde olacaktır (Türk Patent ve Marka Kurumu, Üniversite Buluşları Kılavuzu, 2020, s. 13). O halde gelirin tespit edilmesinde giderlerin düşülmeyeceği sonucuna varılmaktadır.

Bedel ve ödeme şekli, yükseköğretim kurumunda gerçekleştirilen buluşa ilişkin yükseköğretim kurumunun hak sahipliği talebinde bulunmasını takiben, yükseköğretim kurumu ile buluşu yapan arasında imzalanan sözleşme veya benzeri bir hukuk ilişkisi hükümlerince belirlenir. Buluşu yapanın birden fazla olması durumunda, buluşu yapana verilen miktarın paylaşımı buluş üzerindeki katkı payları oranında gerçekleştirilir (ÇBY m. 35/2).

Yükseköğretim kurumunda gerçekleştirilen buluşlarda, Yükseköğretim kurumunun buluştan yararlanmaya başladığı tarihten itibaren iki ay içinde tarafların bedelin miktarı veya ödeme şekli üzerinde anlaşamamaları halinde uyuşmazlık mahkeme yoluyla çözümlenir (ÇBY m. 35/3). Gelir paylaşımına ilişkin sözleşme ile yapılacak belirlemenin hak sahipliği talebinden sonra yapılması gerekmektedir. Buluş sahibinin korunmasına yönelik bir kural olduğu için kanımızca buluş yapılmadan ya da hak sahipliği talep edilmeden önce, gelir paylaşımına ilişkin belirlemeler geçerli değildir (Abacıoğlu Viskuşenko, & Karaca, 2021, s. 21).

SMK m. 121/8'e paralel olarak ÇBY m. 35/4 ile buluştan elde edilen gelirin, yükseköğretim kurumu hissesinin ilgili yükseköğretim kurumu bütçesine öz gelir olarak kaydedileceği ve başta bilimsel araştırmalar olmak üzere yükseköğretim kurumunun ihtiyaçlarının karşılanması için kullanılacağı düzenlenmiştir. Buluştan elde edilen gelirden yükseköğretim kurumuna kalan miktarın öncelikle, araştırma geliştirme ve buluşların başvuru, tescil ve ticarileştirilmesi faaliyetlerine ilişkin yapılan harcamaların finansmanı için kullanılması esastır (ÇBY m. 35/4). Söz konusu düzenleme, yükseköğretim kurumlarının buluşu ticarileştirme ya da buluştan elde edilecek gelirin kullanılması ile ilgili noktalarda ortaya çıkabilecek sorunları giderecek niteliktedir. Özellikle devlet yükseköğretim kurumlarında hakların devredilmesi ya da kiralanması gibi hususlar Devlet İhale Kanunu hükümlerine tabidir. Devlet İhale Kanunu m. 1'e göre; genel bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli idarelerin, özel idare ve belediyelerin alım, satım, hizmet, yapım, kira, trampa, mülkiyetin gayri ayni hak tesisi ve taşıma işleri bu Kanunda yazılı hükümlere göre yürütülür. İlgili yasal düzenleme maddi varlığa sahip mülkiyet haklarının alım, satım, kira vs. hususlarını düzenlemekte olduğu için gayri maddi mülkiyet hakları kapsamında olan sınai mülkiyet haklarında uygulanması zor olmaktadır (Odman Boztosun, 2019, s. 155). Teknoloji geliştirme bölgesi olan yükseköğretim kurumları “yönetici şirket” ortağı olarak gelir elde etme imkanına sahip olabilirken, özellikle teknoloji geliştirme bölgesi olmayan yükseköğretim kurumları için böyle bir imkan da bulunmamaktadır. Teknoloji geliştirme bölgesi olmayan ve/veya bu bölge içinde yer almayan yükseköğretim kurumları için Sınai Mülkiyet Kanunu ile getirilen bu düzenleme çözüm olacak niteliktedir.

Vakıf yükseköğretim kurumlarının ise öğretim faaliyetleri dışında bir faaliyet ile gelir etmeleri yasaklanmıştır (Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği m. 28). Vakıf yükseköğretim kurumlarının şirket kurması ve bu şirket üzerinden buluşu ticarileştirmesi bir seçenek olarak düşünülebilir. Ancak, buluştan gelir elde etmek amacıyla ticaret şirketi kurulmasının, vakıf yükseköğretim kurumlarının öğretim faaliyeti dışında gelir elde etmesini yasaklayan hükme aykırılığı ortadan kaldırdığı söylenemez. Söz konusu hukuki risk dışında vakıf yükseköğretim kurumunun kurduğu ya da ortağı olduğu şirket üzerinden yapılan devir ya da lisans gibi ticarileştirme faaliyetlerinin, ticarileştirme faaliyeti olarak sayılmama riski de bulunmaktadır

(Berk, 2017, s. 1). Buluştan elde edilen gelirin yükseköğretim kurumu bütçesine öz gelir olarak kaydedilebileceğine ilişkin kanun hükmü bu sorunu ortadan kaldıracak niteliktedir. Dolayısıyla vakıfların öğretim faaliyetleri dışında gelir elde etmelerini yasaklayan yönetmelik hükmüne rağmen buluştan elde edilecek gelir bakımından konuyu düzenleyen üst norm olması nedeniyle uygulanma önceliği bulunan Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121/8 hükmü sebebiyle vakıfların buluştan gelir elde etmeleri yasak değildir.

Aksi sözleşmede belirtilmemişse buluştan elde edilen gelir, her mali yılın sonunda hesaplanarak buluşu yapanın payına düşen miktar, buluşu yapana verilir. Yükseköğretim kurumu, buluştan elde edilen geliri mali yılın bitiminden itibaren bir ay içinde Kuruma bildirir (ÇBY m. 35/5).

Yükseköğretim kurumu, kusuru nedeniyle başvuru işlemlerinin veya patent hakkının sona ermesine sebep olursa buluşu yapanın uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Buluşu yapan, başvuru işlemlerinin veya patent hakkının sürdürülebilmesi için yükseköğretim kurumunun ihtiyaç duyduğu bilgileri sağlamakla yükümlüdür (ÇBY m. 35/6).

SONUÇ

Sınai Mülkiyet Kanunu'nun kabulüyle yükseköğretim kurumlarında bilimsel çalışma ve araştırmalar sonunda gerçekleştirilen buluşlar için bildirim yükümlülüğü getirilmiş ve yükseköğretim kurumuna hak talep etme olanağı verilmiştir. Sınai Mülkiyet Kanunu hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle buluşun, yükseköğretim kurumlarında ve yükseköğretim kurumu bünyesindeki kişiler tarafından gerçekleştirilmesi gereklidir. Dolayısıyla devlet, vakıf, Milli Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığına bağlı tüm yükseköğretim kurumlarında (üniversiteler, fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, meslek yüksekokulları, yüksek teknoloji enstitüleri, araştırma ve uygulama merkezlerinde) yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmalar Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında değerlendirilebilecektir. SMK m. 121/1 hükümlerinde kimin tarafından yapıldığının önemi olmaksızın yükseköğretim kurumu bünyesinde yapılan buluşları esas almıştır. Oysa ÇBY m.28/2 ile öğretim elemanları, öğrenciler ve stajyerler dışında kalan kişiler bu kapsamdan çıkarılmaktadır. Bu sebeple, ÇBY m. 28/2 hükümleri, SMK m.121/1'e aykırılık teşkil edecektir.

Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlarda; buluşu yapanın, buluşun gerçekleşmesinde yükseköğretim kurumunda edindiği deneyim ve çalışmalarını rol oynamışsa, yükseköğretim kurumunun araç ve gereçleri kullanılarak buluş gerçekleşmişse, buluşun yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirildiği kabul edilebilecektir. Çalışan buluşlarına ilişkin Sınai Mülkiyet Kanunu m. 113 düzenlemesi, yükseköğretim kurumlarında da uygulanabilecek niteliktedir. O halde SMK m. 113 gereğince buluşu yapanın, yükseköğretim kurumunda yükümlü olduğu faaliyeti gereği ya da yükümlü olduğu faaliyet sırasında gerçekleştirdiği buluşlar da bu kapsamda değerlendirilebilecektir. Özellikle yükseköğretim kurumunun sağladığı olanaklarla kullanılan laboratuvar, uygulama araştırma merkezleri, ar-ge birimlerinde ya da yükseköğretim kurumu tarafından desteklenen bilimsel araştırma projeleri kapsamında yürütülen çalışmalar neticesinde gerçekleştirilen buluşların görev gereği yürütülen faaliyetin sonucu olduğu söylenebilir.

Buluşun yükseköğretim kurumunda gerçekleştirilen bir buluş olarak değerlendirilebilmesi için yükseköğretim kurumu elemanı tarafından göreve başlamasından sona erinceye kadar geçen süreçte gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Buluş faaliyeti, yükseköğretim kurumundan ayrıldıktan sonra tamamlanırsa buluşu gerçekleştiren kişi yükseköğretim kurumundan

ayrılmasına rağmen şayet ayrıldığı yükseköğretim kurumunun imkanlarını kullanarak buluşu gerçekleştirmişse ayrıldığı kuruma buluş bildirimini yapmalıdır.

Yükseköğretim kurumunda gerçekleştirilen buluşun serbest buluş mu, yoksa yükseköğretim kurumunun hak talebinde bulunabileceği nitelikte bir buluş mu olduğuna buluşu yapan kendisi karar veremez. Dolayısıyla yükseköğretim kurumunda gerçekleştirilen tüm buluşlar bakımından bildirim yükümlülüğü söz konusudur. Hak kayıplarının yaşanmaması için buluş bildiriminin gecikmeksizin yapılması gerekmektedir. Bildirim yükümlülüğüne rağmen, hiç bildirimde bulunulmaması halinde yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunabilecektir. Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar için bildirim yapılmamış ancak patent başvurusu yapılmışsa bu başvurunun yapıldığı da bildirilmelidir.

Buluşun farklı yükseköğretim kurumundaki kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olması halinde, buluşu yapanların buluş bildirimini kendi yükseköğretim kurumlarına ayrı ayrı yapmaları gerekmektedir. Buluşun farklı yükseköğretim kurumundaki kişiler tarafından birlikte gerçekleştirilmiş olması halinde söz konusu yükseköğretim kurumları buluşun ortak sahibi olacaktır ve birlikte patent başvurusunda bulunacaklardır. Hak sahipliği paylaşımı ise ilgili yükseköğretim kurumları arasında yapılacak sözleşme ile belirlenecektir. Her bir yükseköğretim kurumu hak talep ederse, kendi mensubunun buluşa yaptığı katkı oranında hak sahibi olabilecektir. Yükseköğretim kurumlarının her ikisi de hak sahipliği talep etmezse; buluş, serbest buluş olarak değerlendirilir ve bu durumda buluş üzerindeki tasarruf yetkisi buluş sahiplerine ait olur. Yükseköğretim kurumlarından biri hak talep eder, ancak diğeri hak talep etmezse serbest buluş sahibi ile hak talep eden yükseköğretim kurumu başvuru süreçlerini yürütmelidir.

Öğretim elemanları ile stajyerlerin ve öğrencilerin diğer kamu kurumları veya özel kuruluşlarla belirli bir sözleşme kapsamında yapmış oldukları çalışmalar sonucunda ortaya çıkan buluşlar üzerindeki hak sahipliğinin belirlenmesinde sözleşme hükümleri esas alınacaktır. Bu sebeple üniversite ve sanayi işbirliği projeleri sonucunda ortaya çıkan buluşlarda sözleşme gereği hak sahibi olacağı kararlaştırılan tarafa bildirim yapılmalıdır. Mensubu olduğu yükseköğretim kurumu dışında başka bir kurumun imkanları kullanılarak buluş gerçekleştirilmişse, bu kurumun da bilgilendirilmesi gerekmektedir.

SMK m. 121/9 ile öğretim elemanları, stajyer ve öğrencilere yükseköğretim kurumundan bağımsız olarak kamu ve özel kurumlarla iş ve proje yapmak imkanı getirildiği bu durumda yükseköğretim kurumunun SMK m. 121 hükümleri çerçevesinde hak sahipliği talebinde bulunamayacağı, hak sahipliği talebinin sözleşmeye göre belirleneceği ifade edilmektedir. Ancak, buluşun ortaya çıkmasında yükseköğretim kurumu bünyesinde yürütülen bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucunda ortaya çıkan, tamamlanmış veya devam etmekte olan çalışmaların ve/veya yükseköğretim kurumuna ait alt yapı imkânlarının kullanılması durumunda, "yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluş" sayılmakta olup, bu kapsamda buluşun yükseköğretim kurumuna bildirilmesi gerekmektedir. Bildirim neticesinde yükseköğretim kurumu buluşa katkısı oranında hak sahipliği talep edebilir. Aksi halde yükseköğretim kurumunun her türlü altyapısını ve imkânını kullanılarak ve izinsiz ya da bildirimsiz olarak üçüncü kişilerle belirli bir sözleşme çerçevesinde bilimsel çalışmalar yürütebilir ki bu durum SMK m. 121 düzenlemesi ile bağdaşmaz.

Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar hakkında uygulanamayacak hükümler arasında çalışan buluşlarına ilişkin olarak işverenin tam veya kısmi hak talep edebileceğini hükme bağlayan Sınai Mülkiyet Kanunu m. 115'de yer almaktadır. Ancak Sınai Mülkiyet Kanunu m. 121/6 düzenlemesi incelendiğinde; yükseköğretim kurumunun başvurudan veya patent hakkından vazgeçmek istemesi veya buluşun, patent başvurusu yapıldıktan sonra serbest buluş niteliği kazanması halinde yükseköğretim kurumunun, teklifi kabul etmesi durumunda buluşu yapana haklarını devredebileceği hükme bağlanmıştır. Maddenin devamında yükseköğretim kurumunun, başvuru veya patent hakkını buluşu yapana devretmesi durumunda inhisari nitelikte olmayan kullanım hakkını uygun bir bedel karşılığında saklı tutabileceği belirtilmiştir. Görüldüğü üzere yükseköğretim kurumu başvurudan veya patent hakkından vazgeçmek istediğinde buluşu yapana haklarını devrederse kısmi hak talebinde bulunabilecektir.

Buluşu yapan, bildirim yükümlülüğünü yerine getirmez ya da gecikerek yerine getirirse yükseköğretim kurumu aleyhine doğan zararlardan sorumludur. Buluşu yapan, geciktirmeksizin bildirim yapma yükümlülüğünü usulüne uygun yerine getirmeyebileceği gibi, süresi içerisinde bildirim yapmaksızın yayın yaparak gizlilik yükümlülüğünü de ihlal edebilir. Buluş sahipleri tarafından yükseköğretim kurumuna bildirilmeksizin patent başvurusu yapılması halinde yükseköğretim kurumu hak sahipliği ve gasp davası açarak aleyhine doğan zararların tazminini talep edebilir.

Yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunmadığı takdirde buluş, serbest buluş olarak kabul edilir. Yükseköğretim kurumu, tam hak talebinde bulunabileceği gibi buluşu serbest bıraktığını da açıklayabilir, kanunda belirtilen süre içinde hak sahipliği talebinde bulunmadığı takdirde ise buluş serbest buluş olarak kabul edilir. Yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunduğu anda, koruma için patent başvurusu yapmak, patent almak, patenti ekonomik olarak değerlendirmek, patent ihlallerine karşı dava açmak haklarına sahip olacağı gibi buluş sahibine belli bir bedel ödemekle de yükümlü hale gelir. Yükseköğretim kurumlarının buluş üzerinde hak sahipliği konusundaki değerlendirmelerinde, buluşun patentlenebilir nitelikte olup olmadığı konusundaki kanaatlerini oluşturmaları önemlidir. Aksi takdirde, patentlenemeyecek bir buluş için başvuru yapılması söz konusu olabilir. Yükseköğretim kurumu, kusuru nedeniyle başvuru işlemlerinin veya patent hakkının sona ermesine sebep olursa buluşu yapanın uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlüdür.

KAYNAKÇA

- Abacıoğlu Viskuşenko, M., & Karaca, O.U. (2021). Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşların ve tasarımların sınai mülkiyet kanunu kapsamında hukuki rejimi. *Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, 23, 1-29.
- Aksakal, A., Aydın, B., Öztürk, Ö., & Yıldırım, E. (2009). Yüksek yargı kararları. *FMR Dergisi*, 9(2), 117-136.
- Ayiter, N. (1968). *İhtira hukuku*. Ankara Üniversitesi hukuk fakültesi yayını.

- Ayoğlu, T. (2008). Anayasa mahkemesi'nin 556 sayılı markaların korunması hakkında kanun hükmünde kararname'nin 9 ve 61. maddelerinin iptaline ilişkin 3.1.2008 tarihli kararı üzerine düşünceler. *Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, 4, 23-38.
- Balcıoğlu, G.A. (2019). Çalışan buluşlarında hak sahipliğinin belirlenmesi ve buna bağlı taraf hak ve yükümlülükleri. *Banka ve Finans Hukuku Dergisi*, 8(32), Ali Necip Ortan'a Armağan, 2153-2230.
- Battal, A. (2002). Patent mevzuatı yönünden üniversite mensubu kavramı ve vakıf üniversitelerinde çalışanların buluşları. *Ünal Tekinalp'e Armağan*. 1-9.
- Berk, G.T. (2017). Üniversitelerin sınai mülkiyetten doğrudan gelir elde etmesi sorunu ve sınai mülkiyet kanunu m. 121. maddesi 8. fıkrası 2. cümlesi ile gelen çözüm. <https://www.iprgezgini.org>
- Bozkurt Yüksel, A.E. (2018). Yapay zekanın buluşlarının patentlenmesi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (11), 585-622.
- Canbolat, T. (2007), *İşçi buluşları*. Beta.
- Çakır Çelebi, F.B. (2021). Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşların kapsamı. *Terazi Hukuk Dergisi*, 16(182), 1908-1917.
- Erkan, V.U. (2018). 6769 sayılı sınai mülkiyet kanunu'na göre patent hakkına tecavüz edilmesi durumunda itibar kaybı tazminatı. *Terazi Hukuk Dergisi*, 13(144), 14-21.
- Esendal, N. (2020). Yükseköğretim elemanları tarafından gerçekleştirilen buluşlar üzerindeki hak sahipliği ve üniversite sanayi işbirliği kapsamında yaşanan sorunlara çözüm önerileri. *Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı*, 10, 235-275.
- Güneş, İ. (2010). Türk patent uygulamasında işçi (hizmet) buluşları, serbest buluş kavramı ve karşılaştırmalı hukuk. 13-23. [http:// www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/frmmakale/2010-2/2.pdf](http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/frmmakale/2010-2/2.pdf)
- Güneş, İ. (2017). Patente tecavüz davalarında izlenen yöntem. *Terazi Hukuk Dergisi*, 12(129), 92-95.
- Güneş, İ. (2019). Patentten sağladığı hak faraziyesinin geçersizliği. *Banka ve Finans Hukuku Dergisi*, 8(32), 2767-2805.
- Güneş, İ. (2021). Patent ve faydalı model bakımından sınai mülkiyet kanunu'nun yeniliği. *Terazi Hukuk Dergisi*, 16(176), 769-774.
- Hirsch, E.E. (1948) *Fikri ve sınai haklar*. Ar basımevi.
- Kara, E. (2020). *Sınai mülkiyet haklarının haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunması*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Karaslan, P. (2020). Buluşlara ilişkin bir fikri mülkiyet stratejisi olarak "stratejik yayım (defensive publishing)". *Hacettepe HFD*, 10(2), 698-729.
- Karahan, S., Suluk, C., Saraç, T., & Nal, T. (2013). *Fikri mülkiyet hukukunun esasları*. Seçkin.
- Kaya, A. (1997). Türk hukukunda patentten doğan haklar. *İHFM*, LV(4), 173-200.
- Keskinci, D. (2003). Hizmet buluşları. *Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan*, 205-216.

<https://hukuk.marmara.edu.tr/yayinlar/fakulte-dergisi/dergi-arsivi/hukuk-arastirmalari-dergisi-had/profdreergun-onene-armagan>

- Küçükali, C. (2019). Karşılaştırmalı hukuk ve türk hukukunda çalışan buluşları ve patentlenmesi. *Terazi Hukuk Dergisi*, 14(152), 759-774.
- Koçak, H. (2019). Türk patent hukuku açısından çalışan buluşlarında hak sahipliği ve çalışanın bedel hakkı. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 488-532.
- Nomer Ertan F. (2016). *Haksız rekabet hukuku*. On iki levha.
- Noyan, E. (2011). *Patent hukuku*. Adalet.
- Odman Boztosun, A. (2019). Akademik teknoloji transferine uygun bir mevzuat iklimi tasarımı. *Çalışma İlişkilerinde Fikri Mülkiyet Hakları Uluslararası Sempozyumu*, 151-159.
- Ortan, A.N. (1987). *İşçi buluşları hukuku*. Dokuz Eylül Üniversitesi yayınları.
- Oktay Özdemir, S. (2004). Fikri nitelikteki snai değerler üzerindeki haklar ile bunlara ilişkin verilen lisansın hukuki niteliği. *Prof. Dr. Ergun Özsunay'a Armağan*, 571-598. Vedat kitapçılık.
- Özden Merhacı, S. (2015). Amerika Birleşik Devletleri bayh-dole yasası ve Türk hukukunda öğretim elemanlarının buluşlarına ilişkin bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64(2), 405-434.
- Özkan, S. (2019). Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar. *Çalışma İlişkilerinde Fikri Mülkiyet Hakları Uluslararası Sempozyumu*, 147-150.
- Polater, S. (2019). Patent hakkının birden fazla kişi tarafından ihlali ve açılacak davalar. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 28(119), 395-428.
- Polater, S. (2019). *Fikri ve snai mülkiyet hakları ve hak sahipliği*. Adalet.
- Saraç, T. (2003). *Patentten doğan hakka tecavüz ve hakkın korunması*. Seçkin.
- Saraç, T. (2004). Çalışanlar tarafından gerçekleştirilen buluşlarda patent kime verilecektir? *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 9(1), 257-278.
- Saraç, T. (2015). *Fikri mülkiyet hukukunun esasları*. Seçkin.
- Sarı, O. (2019). Türk Patent Kurumu nezdinde patent edinme sürecinin hukuki değerlendirmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (144), 299-354.
- Sayın, H. B. (2017). Haksız rekabet hukuku açısından üretim ve iş sırrının hukuka aykırı olarak ifşası. *Terazi Hukuk Dergisi*, 12(136), 36-43.
- Sever, Ç. (2016). Bir kamu kurumu olarak vakıf üniversiteleri ve bu üniversitelerde çalışan akademisyenlerin hukuki statüsü. *Legal Hukuk Dergisi*, 14(159), 1175-1216.
- Sözüer, Z. G. (2020). *6769 sayılı snai mülkiyet kanunu uyarınca çalışan buluşları*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Suluk, C. (2012). Karşılaştırmalı hukuk ışığında türk hukukunda tescilsiz snai ürünlerin haksız rekabet hükümleri ile korunması. Sempozyum: 6102 sayılı yeni türk ticaret kanunu'nu beklerken 10-11-12 mayıs 2012. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 157-174.

- Suluk, C. (2018). 6769 sayılı sınai mülkiyet kanunu'nun getirdiği yenilikler. *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 4(1), 91-109.
- Suluk, C. (2020). *Çalışan buluşları hukuku*. Seçkin.
- Suluk, C., Karasu, R. & Nal, T. (2018). *Fikri mülkiyet hukuku*. Seçkin.
- Tekinalp, Ü. (1997). Yeni patent hukukunda buluş sahibi ilkesi ve gasp davalarına ilişkin sorunlar. *İHFM*, LV(4), 129-136.
- Tekinalp, Ü. (2012). *Fikri mülkiyet hukuku*. Vedat.
- Tekinalp, Ü., & Çamoğlu E. (2017). *Sınai mülkiyet kanunu*. Vedat.
- Tiyek, F.S., & Topal, Ö. (2021). Son değişiklikler çerçevesinde patent hakkının haczi. *NEÜHFD*, 4(1), 243-275.
- Topçu, D. (2020). *Patent lisans sözleşmeleri*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tutkun Berk, G. (2017). Üniversite sanayi işbirliği projelerinde buluşun hak sahipliğinin belirlenmesi sorunu. <https://iprgezgini.org/2017/01/30/universite-sanayi-isbirligi-projelerinde-bulusun-hak-sahipliginin-belirlenmesi-sorunu/>
- Uzunallı, S. (2015). Üniversite öğretim elemanlarının buluşları üzerinde patent hakkı. *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 1(1), 171-184.
- Yaşar, İ. (2019). Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşların hak sahipliği ve istisnası. <https://fikrimulkiyet.com/yuksekogretim-kurumlarinda-gerceklestirilen-buluslarin-hak-sahipligi-ve-istisnasi>.
- Yıldız, Ş. (2002). 551 sayılı patent haklarının korunması hakkında kanun hükmünde kararname hükümlerine göre üniversite mensuplarının buluşları. *AÜEHFD*, VI(1-4), 247-254.
- Yusufoğlu, F. (2014), *Patent verilebilirlik şartları*. Vedat.
- Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlar Uygulama Kılavuzu* (2020). <https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/temp/31C9519C-F2D1-4150-9D36-BC78F0B2FA6E.pdf>